

Stavovi studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o važnosti poznavanja zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije

Brcko, Marta

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:822743>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Marta Brcko

STAVOVI STUDENATA RANOG I PREDŠKOLSKOG
ODGOJA I OBRAZOVANJA O VAŽNOSTI POZNAVANJA
ZAKONSKIH SASTAVNICA DJELATNOSTI
ODGOJITELJSKE PROFESIJE

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Marta Brcko

STAVOVI STUDENATA RANOG I PREDŠKOLSKOG
ODGOJA I OBRAZOVANJA O VAŽNOSTI POZNAVANJA
ZAKONSKIH SASTAVNICA DJELATNOSTI
ODGOJITELJSKE PROFESIJE

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Nevenka Maras

Zagreb, srpanj 2022.

Sažetak

Cilj ovog rada je ustanoviti razlike, između redovnih i izvanrednih studenata prve i druge godine diplomskog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj, u poznavanju i susretanju sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije tijekom fakultetskog obrazovanja. Nadalje, nastojalo se utvrditi povezanost između znanja stečenog na fakultetu o zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije i kompetentnosti za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju. Za potrebe testiranja postavljene su tri hipoteze za koje su se koristili Mann Whitney U test i Spearmanov rho koeficijent rang korelacije. Rezultati provedenog istraživanja, u kojem je sudjelovalo 125 (N = 125) studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja s četiri sveučilišta u Republici Hrvatskoj, ukazuju da ne postoji statistički značajna razlika između redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja s obzirom na razinu poznavanja zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije, ali je testiranjem potvrđeno kako se izvanredni studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ipak nisu u jednakoj mjeri kao redovni studenti, tijekom fakultetskog obrazovanja, susretali sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije. Izvanredni studenti rjeđe su se susretali sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje. Nadalje, potvrdilo se kako poznavanje zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije, studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, ne utječe na razinu kompetentnosti studenata za ulazak u profesiju.

Ključne riječi: zakonske sastavnice djelatnosti, rani i predškolski odgoj i obrazovanje, izvanredni studenti, redovni studenti, odgojno-obrazovni djelatnici

Summary

The aim of this paper is to establish the differences between full-time and part-time students of the first and second year graduate study program of early childhood and preschool education in the Republic of Croatia, in knowledge and encounter with legal components of the early childhood and preschool education profession through university education. Furthermore, an attempt was made to establish the connection between the knowledge acquired at the college about the legal components of the early childhood and preschool education profession and the competence to enter the early childhood and preschool educational profession. For the purposes of testing the three hypotheses, the Mann Whitney U test and Spearman's rho coefficient rank correlation were used. The results involving 125 (N = 125) students of early childhood and preschool education at different universities in the Republic of Croatia indicate that there is no statistically significant difference between full-time and part-time students of early childhood and preschool education with regard to knowledge of legal component of early childhood and preschool education profession. Testing confirmed that part-time students of early childhood and preschool education did not meet the legal components of the educational profession to the same extent as full-time students during university education. Part-time students were less likely to encounter the legal components of the early childhood and preschool profession through college education. Furthermore, it was confirmed that knowledge of the legal components of the activities of the early childhood and preschool profession does not affect the level of competence of students to enter the early childhood and preschool profession.

Key words: legal components, early childhood and preschool education, full-time students, part-time students, educators

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Odgojitelj djece rane i predškolske dobi.....	2
1.1. <i>Obrazovanje odgojitelja</i>	2
1.2. <i>Zapošljavanje odgojitelja</i>	4
1.3. <i>Pripravništvo</i>	5
1.4. <i>Stručni ispit</i>	7
1.5. <i>Plaće odgojitelja</i>	8
2. Uloge odgojitelja u radu s djecom rane i predškolske dobi	9
2.1. <i>Stručna usavršavanja odgojitelja</i>	11
2.2. <i>Položajna zvanja odgojitelja unutar odgojno-obrazovnih ustanova</i>	13
2.3. <i>Ispunjavanje pedagoške dokumentacije</i>	14
3. Zakonski okviri	22
3.1. <i>Zakon o radu</i>	22
3.2. <i>Pravilnik o radu dječjeg vrtića</i>	23
3.3. <i>Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju</i>	24
3.4. <i>Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje</i>	24
3.5. <i>Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe</i>	25
3.6. <i>Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole</i>	26
5. Metodologija	29
5.1. <i>Cilj istraživanja</i>	29
5.2. <i>Hipoteze istraživanja</i>	29
5.3. <i>Uzorak</i>	29
5.4. <i>Instrument</i>	31

5.5. <i>Rezultati</i>	32
5.6. <i>Rasprava</i>	36
Zaključak.....	40
Literatura.....	43
<i>Članci iz časopisa</i>	43
<i>Online izvori</i>	44

Uvod

Poznavanje sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske prvi je korak kvalitete i stručnosti odgojno-obrazovnih djelatnika ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Poznavati sustav značilo bi razumjeti zakonske okvire, podzakonske akte i sve ostalo što uređuje rani i predškolski odgoj i obrazovanje kako bi on neupitno djelovao pod okriljem Ministarstva znanosti i obrazovanja. Veliku ulogu u navedenim aspektima zasigurno predstavljaju fakulteti i visoka učilišta koja svojim studijskim programima nastoje studentima prenijeti sva potrebna znanja za buduće djelovanje i rad unutar odgojno-obrazovnog sustava. Sveučilišta u Zagrebu, Rijeci, Splitu, Zadru, ali i mnogim drugim gradovima Republike Hrvatske nastoje razvijati kompetencije i osigurati kvalitetne odgojitelje djece rane i predškolske dobi kroz svoje studijske programe. U Republici Hrvatskoj studiranje je omogućeno kao izvanredno ili redovno. Redovni studijski program omogućuje akademsko obrazovanje u kontinuitetu dok je izvanredno studiranje, obrazovanje uz paralelan rad. Jednako tako, razlika u tjednoj uključenosti redovnih i izvanrednih studenata je velika. Dok redovni studenti moraju pohađati 30 - 40 sati tjedno, izvanredni studenti to moraju činiti tek 10 – 20 sati tjedno. Potaknuti mnogobrojnim različitostima koje su vidljive između redovnih i izvanrednih studenata te potrebom uvida u trenutno stanje studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj u okviru rada, provedeno je empirijsko istraživanje u kojem su sudjelovali studenti prvih i drugih godina redovnih i izvanrednih diplomskih studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Puli, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, Odjel društveno-humanističkih znanosti Sveučilišta u Slavanskom Brodu te Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta u Osijeku. Istraživanje je provedeno na temu važnosti poznavanja zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije. Postavljene su tri hipoteze koje su ispitane Mann Whitney U testom i Spearmanov rho koeficijentom rang korelacije.

1. Odgojitelj djece rane i predškolske dobi

Definirati pojam i profesiju odgojitelja u 21. stoljeću, u razdoblju velikih promjena i svakodnevnih izazova, iznimno je zahtjevno. Kompetentan odgojitelj posjeduje ponajprije emocionalne vještine, ali i niz drugih sposobnosti koje zajednički prepoznaju i djeluju prema i za potrebe svakog djeteta. U svom profesionalnom radu odgojitelj nosi veliku odgovornost ne samo prema djeci koju podučava, već i prema roditeljima i čitavoj zajednici dječjeg vrtića.

Odgojitelj je stručno osposobljena osoba za odgojno-obrazovni rad s djecom u dječjim vrtićima ili drugoj pravnoj osobi koja obavlja djelatnost predškolskog odgoja i naobrazbe.

Odgojitelj je stručna osoba koja provodi odgojno-obrazovni program rada s djecom predškolske dobi i stručno promišlja odgojno-obrazovni proces u svojoj odgojno-obrazovnoj skupini. (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, 2008, čl. 2, 26)

Odgojitelja se opisuje kao stručnog djelatnika koji neposredno s djecom provode različite programe (Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece, 1991). Kako bi oblikovao nastavni sadržaj, profesionalnost i stručnost odgojitelj stječe dugotrajnim obrazovanjem iz polja pedagogije, metodike, psihologije, didaktike pa čak i kineziologije. Taj pojam obrazovanja nazivamo cjeloživotnim obrazovanjem, koje kreće od polaska u školu do završetka studija, ali i daljnjeg napredovanja u odabranom zvanju. To je obrazovanje koje, možemo reći, nikada ne prestaje.

1.1. Obrazovanje odgojitelja

Odgojitelji predškolske djece moraju steći zakonom propisanu razinu i vrstu obrazovanja kako bi mogli raditi u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (2022) navodi:

ako se na natječaj ne javi osoba koja ispunjava uvjete iz stavka 3. ovog članka, poslove odgojitelja može obavljati osoba koja je završila učiteljski studij, i to specijalistički diplomski stručni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski studij ili četverogodišnji diplomski stručni studij primarnog obrazovanja, uz uvjet da u roku od dvije godine od dana zasnivanja radnoga odnosa stekne kvalifikaciju odgojitelja temeljem priznavanja stečenih

ishoda učenja na studiju za učitelja i razlike programa za prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju učitelja u svrhu stjecanja kvalifikacije odgojitelja. (čl. 22)

Vrsta te stupanj stručne spreme odgojitelja dodatno se propisuje Pravilnikom o vrsti stručne spreme stručnih djelatnika te vrsti i stupnju stručne spreme ostalih djelatnika u dječjem vrtiću (1997). Odgojiteljsko zvanje stječe se završetkom sveučilišnog preddiplomskog odnosno diplomskog studija. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj može se pohađati na Sveučilištu u Zagrebu (Učiteljski fakultet), Sveučilištu u Rijeci (Učiteljski fakultet), Sveučilištu u Zadru (Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja), Sveučilištu u Splitu (Filozofski fakultet), Sveučilištu u Slavanskom Brodu (Odjel društveno-humanističkih znanosti), Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti) i Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli (Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti). Preddiplomski sveučilišni studij postoji u devet gradova Republike Hrvatske, a to su: Zagreb, Petrinja, Čakovec, Slavonski Brod, Osijek, Slatina, Pula, Rijeka i Zadar. Diplomski sveučilišni studij postoji u Zagrebu, Puli, Slavanskom Brodu, Osijeku, Zadru i Rijeci. Prema mrežnim izvorima Učiteljskog fakulteta preddiplomski sveučilišni studij studentima omogućuje pokretljivost u cjeloživotnome obrazovanju, a struktura i sadržaj studija u većoj su mjeri usmjereni na nove pedagoške paradigme ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (<https://www.ufzg.unizg.hr/programi/rpoo/>). Nakon završenog preddiplomskog sveučilišnog studija stječe se akademski naziv sveučilišni prvostupnik, odnosno sveučilišni magistar po završetku diplomskog studija. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci navodi kako stečena kvalifikacija omogućava nositelju obavljanje poslova njege, odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi u predškolskim ustanovama na kvalitativno višoj razini kao i obavljanje visoko stručnih poslova u znanosti i visokom obrazovanju, javnom sektoru, državnim tijelima i tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave čiji djelokrug rada obuhvaća skrb o djeci, rani i predškolski odgoj i obrazovanje (<https://www.ufri.uniri.hr/hr/studiji/diplomski-studij-ranog-i-predskolskog-odgoja-i-obrazovanja.html>). Pojedine razine studijskih programa trebaju imati određen broj ECTS bodova. Tako preddiplomski studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja traje tri godine (6 semestara) te se ostvaruje 180 ECTS bodova i stječe titula prvostupnika ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, dok diplomatska razina traje dvije godine (4 semestra) i završetkom donosi 120 ECTS bodova i stječe titula magistra ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (Eurydice, 2019). U Europi postoje simultani i konsekutivni modeli početnog obrazovanja učitelja. U

Hrvatskoj se, kao i u Europi primjenjuje simultani model inicijalnog obrazovanja učitelja u predškolskim ustanovama i osnovnoj školi (Domović, 2009). Prema Europskoj komisiji, odgojitelji se obrazuju prema uzastopnom modelu koji uključuje znanje sadržaja iz različitih predmetnih područja, pedagoško znanje, opće pedagoško znanje te praksu u dječjem vrtiću (https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/initial-education-teachers-working-early-childhood-and-school-education-14_pt-pt?2nd-language=hr). Prema Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (2013) diplomski sveučilišni studij imaju pravo upisati svi studenti koji su, sukladno aktu visokih sveučilišta, uspješno položili preddiplomski sveučilišni studij. Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (2013) definirani su, između ostalog i pojmovi redoviti i izvanredni student. „Redoviti su oni studenti koji studiraju prema programu koji se temelji na punoj nastavnoj satnici (. ...)“, a „Izvanredni studenti su oni koji obrazovni program pohađaju uz rad ili drugu aktivnost koja teži posebno prilagođene termine i načine izvođenja studija u skladu s izvedbenim planom nastave (. ...)“ (čl. 86). Redoviti i izvanredni studenti odabrano sveučilište pohađaju prema drugačijim izvedbenim planovima nastave. Pravilnik o studiranju na preddiplomskim, diplomskim i integriranim studijima Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu navodi kako se izvedbeni plan nastave definira za svaku predstojeću akademsku godinu te ju donosi Fakultetsko vijeće. Izvedbenim planom nastave utvrđuje se: nastavnici i suradnici koji će izvoditi nastavu prema studijskom programu, mjesto izvođenja nastave (fizičko, virtualno), početak i završetak te satnice izvođenja nastave, oblici nastave (predavanja, seminari, vježbe, konzultacije, terenski rad, provjera znanja, e-učenje i dr.), način izvođenja nastave (https://www.ufzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2020/02/20200115_pravilnik_o_studiranju.pdf)

1.2. Zapošljavanje odgojitelja

Zasnivanje radnog odnosa odgojitelja u Republici Hrvatskoj propisano je Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju (2022), Zakonom o radu (2014) te Kolektivnim ugovorom. Radni odnos zasniva se prijavom na natječaj koji je objavljen na oglasnoj ploči Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, ali i mrežnim stranicama i oglasnim pločama dječjeg vrtića, a rok za primanje prijava kandidata ne može biti kraći od osam dana. Radni odnos može se steći na određeno ili neodređeno vrijeme (ovisno o potrebama ustanove), a sklopljen je Ugovorom o radu. Zovko (2018) definira stalni radni odnos na određeno vrijeme onaj u kojem se „ugovorom određuje prestanak radnog odnosa zaposlenika kod poslodavca“. Zakon o radu (2014) ističe „Ugovor o radu može se iznimno sklopiti na određeno vrijeme, za zasnivanje radnog odnosa

čiji je prestanak unaprijed utvrđen rokom, izvršavanjem određenog posla ili nastupanjem određenog događaja“ (čl. 12). Natječaj za radno mjesto odgojiteljice/odgojitelja sastavlja se na temelju članka 26. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (2022) koji navodi kako Upravno vijeće donosi odluku o objavi natječaja. Prema Zakonu o radu (2014) unutar radnog odnosa odgojitelj i osnivač dječjeg vrtića dužni su se pridržavati odredbi Zakona o radu, kolektivnih ugovora i Pravilnika o radu. „Prije stupanja radnika na rad, poslodavac je dužan omogućiti radniku da se upozna s propisima u vezi s radnim odnosima te ga je dužan upoznati s organizacijom rada i zaštitom zdravlja i sigurnosti na radu“ (Zakon o radu, 2014, čl. 8). Početak rada odgojitelja naziva se pripravništvom koje traje godinu dana. Proces je to koji zahtjeva iznimnu umreženost, poznavanje zakonskih okvira, metodičku spremnost te želju za napredovanjem, svakodnevne djelatnosti koje pojačavaju znanje odgojitelja za daljnji rad te jačaju već postojeće kompetencije za rad s djecom.

1.3. Pripravništvo

Uspješnom prijavom na natječaj dječjeg vrtića, odgojitelj koji prvi put zasniva svoj rad u odgojno-obrazovnoj ustanovi stječe naziv odgojitelj pripravnik te svoj pripravnički staž odrađuje u periodu od godinu dana, nakon čega polaže stručni ispit (Zakon o radu, 2014). Temeljni dokumenti koji određuje sadržaj, način i uvjete ostvarivanja pripravničkog staža i polaganja stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću je Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću (1997) te Zakon o radu (2014). Prema članku 5, Pravilnika o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita (1997), pripravnikom se smatra osoba koja je završila odgovarajuću vrstu obrazovanja, nema radnog iskustva ili je radno iskustvo stjecao/stjecala izvan vrtića u razdoblju od 12 mjeseci na poslovima odgojitelja. Članak 55. Zakona o radu (2014) pripravnikom definira osobu koja se nakon školovanja zapošljava na mjestu u zanimanju za koje se školovao/školovala. Odgojitelj pripravnik stažiranje može obavljati u bilo kojem vrtiću u Republici Hrvatskoj ako je zakonski propisano primljen na istoimeno radno mjesto putem natječaja. „Način osposobljavanja pripravnika za samostalan rad mora biti propisan pravilnikom o radu ili određen ugovorom o radu“ (Zakon o radu, 2014, čl. 56). Dječji vrtić mora za svakog odgojitelja pripravnika osigurati stručnog mentora koji će mu pomagati u postizanju određenih zadaća kroz izvedbeni plan i program stažiranja koji donosi odgojiteljsko vijeće (npr. Kolektivni ugovor Grada Zagreba, 2015). Uloga mentora neophodna je za razvijanje kompetencija budućih odgojitelja, a uspješni odgojno-obrazovni sustavi prepoznali su mentorstvo kao neophodnu podršku odgojateljima u

unapređenju kvalitete rada (<https://www.korakpokorak.hr/edukacije/edukacija-za-mentore-odgajatelja-u-pristupu-usmjerenom-na-dijete>). Mentor potiče, sugerira, promatra, kritički analizira te razmjenjuje važne informacije sa svojim pripravnikom. „Konzultacije mentora s pripravnikom usmjerene su na upoznavanje bitnih aspekata odgojne prakse (...)“ (Gunc, 2011, str. 13). Kroz pripravnički program odgojitelj pripravnik postupno stječe različite pedagoške kompetencije. „Svrha stažiranja je osposobljavanje pripravnika za samostalan rad, djelotvornu primjenu teorijskih koncepata u odgojnoj praksi, stjecanje profesionalnih kompetencija za rad s djecom i njihovim roditeljima i povećanje samopouzdanja u radu“ (Gunc, 2011, str 11). Već spomenutim Pravilnikom o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita (1997) navode se obavezni sadržaji programa pripravničkog staža unutar kojeg se nalaze: Ustav RH, Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja, Opći i stručni akti, poznavanje djetetovih specifičnih potreba i slično. Proces stažiranja pomno je isplaniran izvedbenim planom i programom stažiranja. „Izvedbeni plan i program stažiranja je dokument koji predviđa tijek stažiranja i dokumentira profesionalni razvoj pripravnika“ (Gunc, 2011, str. 11). Izvedbeni plan i program temelji se na ključnim zakonima povezanim s predškolskim odgojem i obrazovanjem: Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću, Odlucka o programu polaganja stručnog ispita za pripravnike u predškolskom odgoju i obrazovanju, Poslovnik o radu povjerenstva za stažiranje odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću i Poslovnik o radu povjerenstva za polaganje stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću (Gunc, 2011). Plan i program stažiranja služi kao planer, bilješka, ali i rezime cjelokupnog teorijskog i praktičnog razvoja pripravnika koje je uz potporu mentora stjecao tijekom pripravničkog stažiranja. Dužnosti pripravnika u periodu pripravničkog stažiranja odnose se na ulaganje napora za povećanje vlastitih odgojiteljskih kompetencija kroz promatranje rada mentora, konzultacije s mentorom, čitanje stručne literature ili sudjelovanje u stručnim usavršavanjima, pripremanje i provođenje minimalno tri ogledne aktivnosti s djecom u dječjem vrtiću, proučavanje dječjih radova, a sve to može se i treba, zapisivati u mapi profesionalnog razvoja (Gunc, 2011). „Mapa profesionalnog razvoja je strukturirana zbirka dokaza o radu odgajateljice koja ilustrira njezine talente, snage, vještine i znanja“ (Brajković, 2011, str. 18), a može sadržavati i vlastiti životopis, podatke o vrtiću u kojem pripravnik obavlja pripravništvo, zakonske okvire koji su ključni za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, individualne i/ili grupne sastanke s roditeljima i slično.

Kontinuirano učenje pripravnika i provjeravanje teorije u neposrednom radu s djecom, promišljanje i propitivanje vlastitih odgojnih postupaka i ideja te konzultativni rad i stručne rasprave sa sustručnjacima, mentorima, stručnim suradnicima i drugim pripravnicima, svakako će pridonijeti kvalitetnom ostvarenju pripravničkog staža i uspješno položenom stručnom ispitu. (Gunc, 2011, str. 13)

Završetkom pripravničkog staža slijedi državni stručni ispit koji se polaže pred stručnom komisijom te traje nekoliko dana. Stručnim ispitom pripravnik pokazuje metodičko i teorijsko znanje stečeno tijekom pripravničkog stažiranja, putem usmenog ispita, ali i eseja.

1.4. Stručni ispit

Na temelju članka 28. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (2022) donesen je Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću (1997). On definira svrhu, uvjete i način polaganja stručnog ispita. „Cilj je stručnog ispita utvrđivanje profesionalne, poglavito metodičko-didaktičke i pedagoško-psihološke osposobljenosti pripravnika za samostalan odgojno-obrazovni rad“ (Vidović, 2011, str. 14). Prema članku 22. Pravilnika o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita (1997) dječji vrtić na stručni ispit prijavljuje pripravnika najkasnije 30 dana prije ispitnih rokova koji se provode u rujnu, studenom, siječnju, ožujku i svibnju, a provode se u Zagrebu, Rijeci, Puli, Splitu, Zadru, Osijeku i Varaždinu. Troškovi prvog polaganja stručnog ispita podmiruje se iz sredstava vrtića u svoti koju odredi Ministarstvo znanosti i obrazovanja, no ukoliko pripravnik ne zadovolji uvjete ispita, ponovno polaganje ispita podmiruje pripravnik. „Uz prijavu obavezno treba priložiti: izvješće o rezultatima stažiranja, prijavnicu za polaganje stručnog ispita, ovjerenu presliku diplome o stečenoj naobrazbi, presliku radne knjižice“ (Vidović, 2011, str. 15). Stručni ispit sastoji se od tri dijela: pismenog, usmenog te praktičnog koji se polaže pred ispitnim povjerenstvom kojeg čine profesor metodike, profesor hrvatskog jezika, mentor te ravnatelj i odgojitelj vrtića u kojem se polaže stručni ispit. Prema Poslovniku o radu povjerenstva za polaganje stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću (2000) pisani dio stručnog ispita piše se četiri sata. Pripravnici stručnom ispitu mogu koristiti Hrvatski pravopis, a na ispitu odabiru jednu od ponuđene tri teme. Praktični dio stručnog ispita odgojitelj pripravnik dogovara s odgojiteljem ili stručnim suradnikom koji je zaposlen u vrtiću u kojem se stručni ispit polaže te on ne ovisi o ishodu pismenog ispita koju je pripravnik prethodno polagao. Tema praktičnog dijela stručnog ispita mora biti u skladu s godišnjim

dobom, razvojnim mogućnostima djece u skupini u kojoj se ispit provodi te interesima u skladu s trenutnim aktivnostima unutar skupine. Pintarić (2011) objašnjava ocjenjivanje koji se sastoji od četiri segmenta: procjene aktualnih razvojnih potreba, sposobnosti i interesa djeteta; projiciranje i pripremanje odgojno-obrazovnog procesa; provedba odgojno-obrazovnog procesa i vrednovanje ostvarenog odgojno-obrazovnog procesa i osobne uloge. Neposredno nakon održanog praktičnog dijela stručnog ispita slijedi usmeni ispit koji u pravilu traje 40 minuta. „Usmeni ispit mogu polagati pripravnici koji su položili pisani dio ispita i uspješno ostvarili praktični rad“ (Poslovnika o radu povjerenstva za polaganje stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću, 2000, čl. 6). Ispitno povjerenstvo stručnih ispita čine profesor metodike, profesor hrvatskog jezika, dodijeljeni mentor, ravnatelj dječjeg vrtića u kojem se pripravništvo odrađivalo te jedan odgojitelj ili stručni suradnik istoimenog dječjeg vrtića (Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita, 1997). Povjerenstvo ispituje pripravnika o metodičkom dijelu prethodnog praktičnog dijela ispita i zakonskim okvirima (Ustav RH, predškolski propisi te pedagoška dokumentacija). Odgojitelj koji je uspješno položio stručni ispit dobiva potvrdu o polaganju, a u roku od šest mjeseci dobiva i službenu svjedodžbu koja se izdaje od strane Agencije za odgoj i obrazovanje.

1.5. Plaće odgojitelja

„Temeljni propis kojim se reguliraju materijalna prava zaposlenika u Republici Hrvatskoj je Zakon o radu“ (Šitum, 2018, str. 51). Prema 92. članku Zakona o radu poslodavac je dužan obračunati i isplatiti plaću radniku za obavljene posao (2014) koji je radniku vidljiv kroz obračun plaće, a visina plaće radnika regulirana je ugovorom o radu. Poslodavac je dužan plaću isplaćivati najkasnije do petnaestog dana u idućem mjesecu. „Tijekom ostvarivanja programa stažiranja i polaganja stručnog ispita pripravnik, iz članka 5., stavka 2 ima pravo na koeficijent za obračun plaće, koji je primjeren njegovoj stručnoj spremi i stečenom radnom stažu“ (Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita, 1997, čl. 13). Kompenzaciju, odnosno plaću i naknade Zovko (2018) definira kao bilo koja vrsta nagrade koju zaposlenik dobiva za obavljene rad. Plaća zaposlenika u predškolskim ustanovama Grada Zagreba definirana je Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju (2022) i Temeljnim kolektivnim ugovorom za službenike i namjesnike u javnim službama (2017) koji se spominju u člancima 50, 51, 54 i 57, te Pravilnikom o radu dječjeg vrtića. U Zakonu o radu navedeno je kako lokalna uprava i samouprava određuje plaće. Sukladno navedenom, u dječjim vrtićima plaće isplaćuje poslodavac, a za troškove isplate odgovoran je osnivač. „U ime radnika u dječjim vrtićima

sindikata kolektivno pregovara i potpisuje kolektivni ugovor s osnivačem ustanova, odnosno financijerom“ (Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, 2022, čl. 51.). Prema Uredbi o visini minimalne plaće (2021) za 2022. godinu utvrđuje se da bruto iznos, minimalne plaće, iznosi 4.687,50 kn, odnosno 3.750,00 kn za neto iznos. „Plaća pripravnika za puno radno vrijeme umanjuje se od punog iznosa na 70% od osnovne plaće osobe iste stručne spreme sa položenim stručnim ispitom“ (Pravilnik o radu dječjeg vrtića „Snjeguljica“, 2013, čl. 56). Unutar temeljnog kolektivnog ugovora za službenike i namjesnike u javnim službama (2017) navodi se

(1.) Plaću zaposlenika čini osnovna plaća i dodaci na osnovnu plaću. (2.) (. ...) umnožak koeficijenta složenosti poslova radnog mjesta na koje je raspoređen i osnovice za izračun plaće, uvećan za 0,5% za svaku navršenu godinu radnog staža. (3.) (. ...) dodatci na osnovnu plaću su stimulacije, dodaci za posebne uvjete rada, položajni dodaci i uvećanja plaća (. ...). (čl. 50)

2. Uloge odgojitelja u radu s djecom rane i predškolske dobi

Obaveze odgojitelja unutar ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje su mnogobrojne. „Ostali poslovi odgojitelja obuhvaćaju planiranje, programiranje i vrednovanje rada, pripremu prostora i poticaja, suradnju i savjetodavni rad s roditeljima i ostalima te poslove stručnog usavršavanja“ (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, 2008, čl. 29). Rad odgojitelja prvenstveno se ogleda u neposrednom odgojno-obrazovni rad s djecom, koji se odnosi na sve planirane aktivnosti u sklopu godišnjeg plana i programa rada, koje odgojitelj obavlja 27,5 sati tjedno (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, 2008). U planiranju i provođenja odgojno-obrazovnih programa, odgojitelj je svojevrsni dizajner interijera te kreator igre, ali i dobavljač. Odgojitelji nastoje prilagoditi prostorno-materijalne uvjete u kojima djeca borave sukladno njihovim interesima i mogućnostima kroz stimulaciju određenim poticajima. Odgojitelji strukturiraju prostor tako da potiče dječju kreativnost i želju za eksperimentiranjem, otkrivanjem i rješavanjem problema. Cilj rada odgojitelja jest osigurati pozitivnu stimulaciju djetetovih razvojnih mogućnosti te zadovoljiti potrebe djece u skupini kroz formalni i neformalni način učenja. To se odnosi na učenje u svakodnevnim životnim situacijama (npr. rješavanjem problemskih situacija) ili kroz odgojno-obrazovni rad (Fatović, 2016). Pravilnikom o načinu i uvjetima napredovanja u struci

i promicanju u položajna zvanja odgojitelja i stručnih suradnika u dječjim vrtićima (1997) pod elemente neposrednog odgojno-obrazovni rad uvršteni su:

(1.) metodička kreativnost u odgojno-naobrazbenom radu, odnosno pronalasku postupaka za optimalno postizanje odgojno-naobrazbenih ciljeva, (2.) primjenjivanje suvremenih oblika i metoda rada u odgojno-naobrazbenom radu i korištenje suvremenih izvora spoznaja za poticanje djetetova općeg psihofizičkog razvoja (3.) postizanje rezultata u odgojno-naobrazbenom radu s djecom, (4.) postignuti odgojno-obrazovni rezultat djece te njihova opća samostalnost, osobito u pogledu osposobljenosti za daljnje samostalno učenje, (5.) promicanje ljudskih prava, posebice prava djeteta i brige za zdrav okoliš, (6.) suradnja s odgojiteljima odnosno stručnim suradnicima, roditeljima te posrednicima vrtićkog društvenog okružja, koji sudjeluju u poboljšanju kvalitete života predškolske djece. (čl. 4)

Rad odgojitelja unutar ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje uređen je i Pravilnikom o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada Dječjeg vrtića koji se mogu razlikovati od ustanove do ustanove. Prema Pravilniku o unutarnjem ustrojstvu i načinu tada Dječjeg vrtića „Trnsko“ (1999), između ostalog, odgojitelj je odgovoran za očuvanje zdravlja i života djeteta, provodi redoviti boravak djece na zraku, samostalno te na osnovi suradnje s roditeljima, drugim odgojiteljima SRD-om utvrđuje, ostvaruje, prati i vrednuje program odgoja djece te o istom vodi propisanu pedagošku dokumentaciju, vodi evidenciju nazočnosti djece u skupini, surađuje s roditeljima, izrađuje program individualnog stručnog usavršavanja. Stvaranje kvalitetnog i implicitnog kurikuluma ogleda se kroz dokumentiranja provedenih aktivnosti (Ilibašić, 2021). Dokumentiranje provedenih aktivnosti jedan od načina samorefleksije odgojitelja koja također predstavlja jednu od funkcija unutar odgojiteljske profesije. Dokumentiranje aktivnosti omogućuje odgojiteljima spoznati ne samo kako su djeca neki zadatak riješila već i koliko kvalitetno. Drugim riječima, proučavanje djetetovih kognitivnih procesa omogućuje razvijanje odgojiteljevih sposobnosti, proučavanje vlastitog rada te praćenje razvoja djeteta. Djelovanje odgojitelja unutar odgojno-obrazovne ustanove ogleda se i kroz suradnju sa vanjskim i unutarnjim suradnicima odgojno-obrazovne ustanove. Skočić Mihić et al. (2015) napominje kako je savjetodavni rad s roditeljima također jedna od zakonski propisanih obveza u radu odgojitelja. Partnerstvo odgojno-obrazovne ustanove i roditelja usmjereno je na dobrobit djeteta te njegov cjeloviti razvoj. Nacionalnom Kurikulumu (2015) u svojim načelima ističe, između

ostalih i partnerstvo vrtića s roditeljima i širom zajednicom te navodi da su roditelji i odgojitelji ključne osobe u djetetovu razvoju, a uzajamno poštivanje, prihvaćanje i suradnja roditelja i odgojitelja pozitivno utječu na dijete. Kvalitetan partnerski odnos između roditelja i odgojitelja ostvaruje se kroz uzajamnu komunikaciju, podršku, želju za suradnjom, savjetovanje, prihvaćanje i slično. Državnim pedagoškim standardom predškolskog odgoja i naobrazbe (2008) također je propisan savjetodavni rad odgojitelja s roditeljima. Napredovanje odgojitelja kroz kontinuirano profesionalno učenje i stručno usavršavanje vlastite prakse također je jedna od ključnih uloga odgojitelja unutar ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Ono se može prikazati kao oblik grupnog odnosno suradničkog učenja ili individualnog napredovanja.

2.1. Stručna usavršavanja odgojitelja

Neprestane i ubrzane promjene u društvu uvelike utječu na odgojno-obrazovni sustav, što od odgojno-obrazovnih djelatnika zahtjeva kontinuirano praćenje, profesionalno usavršavanje, kako informacijski tako i transformacijski (Fatović, 2016). Profesionalnost odgojitelja ugleda se u posjedovanju znanja i stručnosti vlastite profesije. Unutar sustava odgoja i obrazovanja taj pojam nazivamo cjeloživotno obrazovanje, usavršavanje ili profesionalno učenje/razvoj. Koncept cjeloživotnog učenja povezujemo s ukupnom aktivnošću mentalnog napredovanja te razvijanja kompetencija unutar zaposlenja. Prema Zakonu o radu (2014) obvezni sadržaj pisanog ugovora o radu na izdvojenom mjestu rada uz ostale stavke mora sadržavati i podatke o načinu osposobljavanja i stručnog usavršavanja radnika. Ono može biti formalno i neformalno učenje. Formalan način obrazovanja odnosi se na verificirane obrazovne programe kojima se stječe određeni stupanj obrazovanja (u ovom slučaju to predstavljaju preddiplomski odnosno diplomski studiji). Neformalnim načinom sudionici po završetku programa povratno dobivaju potvrdu o sudjelovanju. Dinamična profesija, kao što je profesija odgojitelja, ne smije stagnirati, već kontinuirano napredovati. Odgojitelj kao refleksivni praktičar i odgovoran član odgojno-obrazovne ustanove, trebao bi samostalno težiti profesionalnom napredovanju i usavršavanju kroz različite oblike praktičnog rada te na taj način podizati vlastite pedagoške i opće kompetencije (Alajbeg, 2021). Zakonom o radu (2014), propisano je da su se stručni suradnici i odgojitelji dužni stručno usavršavati. „Radnik je dužan, u skladu sa svojim sposobnostima i potrebama rada, školovati se, obrazovati, osposobljavati i usavršavati se za rad“ (Zakon o radu, 2014, čl. 54). Prema Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe (2008), stručno usavršavanje predstavlja „trajno profesionalno napredovanje odgojitelja, stručnih suradnika i ravnatelja te drugih odgojno-

obrazovnih radnika u dječjem vrtiću radi unapređenja odgojno-obrazovnog rada“ (2008, čl. 2). Odgojitelji, pedagog, psiholog, defektolog i medicinska sestra, kao oblik obavezne pedagoške dokumentacije, dužni su voditi program stručnog usavršavanja koji sadrži „podatke o dječjem vrtiću, osobne podatke zaposlenika, struka kojom se bavi, zanimanje, zadaće (. . .)“ (Pravilnik o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije djece u dječjem vrtiću, 2001, čl. 9). Stručna usavršavanja mogu se provoditi od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja, Agencije za odgoj i obrazovanje (u daljnjem tekstu AZOO) te drugih stručnih ustanova i udruga za koje odgojitelji dobivaju elektroničke potvrde sudjelovanja. AZOO predstavlja instituciju koja nastoji kontinuirano unaprijediti i razvijati odgoj i obrazovanje na području Republike Hrvatske kroz savjetodavni rad. Govoreći o profesionalnom učenju odgojitelja nužno je istaknuti i mogućnosti napredovanja odgojitelja u struci. Napredovanje odgojitelja djece rane i predškolske dobi, ali i stručnih suradnika uređuju se Pravilnikom o načinima i uvjetima napredovanja u struci i promicanju u položajna zvanja odgojitelja i stručnih suradnika u dječjim vrtićima izdan u Narodnim novinama 1997. godine. U kontekstu odgojitelja djece rane i predškolske dobi, moguće je napredovati u zvanje odgojitelja mentora i/ili odgojitelja savjetnika. Rad odgojitelja vrednuje se prema stručnosti i kvaliteti, a glavni elementi koji se ističu Pravilnikom o načinu i uvjetima napredovanja u struci i promicanju u položajna zvanja odgojitelja i stručnih suradnika u dječjim vrtićima (1997) su „uspješnost u neposrednom-obrazovnom radu s djecom predškolske dobi, uspješnost u stručno-pedagoškom radu i stručno usavršavanje“ (čl. 3). Manje je poznato kako se ovim Pravilnikom također propisuju i elementi vrednovanja stručnog usavršavanja koji se odnose na redovito, povremeno ili izostajuće stručno usavršavanje, a vrednuje se od strane ravnatelja dječjeg vrtića u suradnji s stručno-pedagoškim nadzornikom (Pravilnik o načinu i uvjetima napredovanja u struci i promicanju u položajna zvanja odgojitelja i stručnih suradnika u dječjim vrtićima, 1997). Obavezna pedagoška dokumentacija djece i odgojno-obrazovnih aktivnosti iznimno je važan oblik razvoja kvalitete odgojiteljske prakse pa tako i samostalnog napredovanja. Ostali autori navode kako uključivanje odgojitelja u akcijska istraživanja također pridonose razvijanju njihovih profesionalnih kompetencija kroz samorefleksiju i refleksiju (primjerice Fatović, 2016). Stručna usavršavanja izvan ustanove sačinjavaju seminare, savjetovanja te predavanja. Mitar (2021) navodi neke od institucija koje provode stručna usavršavanja odgojitelja: Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO), Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje (NCVVO) te Svjetska organizacija za predškolski odgoj i obrazovanje.

2.2. Položajna zvanja odgojitelja unutar odgojno-obrazovnih ustanova

Napredovanje u struci odgojitelja i stručnih suradnika stepenica više je svakom kvalitetnom osoblju koje se nalazi u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Prema Pravilniku o načinu i uvjetima napredovanja u struci i promicanju u položajna zvanja odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću (1997) postoje 4 glavna zvanja koja odgojitelji i stručni suradnici mogu steći, a to su: odgojitelj mentor, odgojitelj savjetnik, stručni suradnik mentor i savjetnik. Definirani pojmovi savjetnika i mentora teško se pronalaze u literaturi, no prema Hrvatskoj enciklopediji riječ mentor definirana je kao osoba koja nekoga prati, savjetuje i nad njime bdije; savjetnik, dok voditelj potiče na samostalan rad učenika ili studenta, omogućuje susrete radi provjere napredovanja u izradbi rada, predlaže korekciju rada ako je potrebno, nadzire adekvatnost bavljenja temom, upućuje na pretraživanje potrebnih izvora teme te procjenjuje dostatnost kvalitete rada za pristupanje predočenju i obrani (<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40158>). Agenciji za odgoj i obrazovanje pojam *savjetnik* označava osobu koja drugoj osobi, grupi ljudi ili organizaciji daje savjete temeljene na vlastitom životnom iskustvu, inteligenciji, obrazovanju ili stručnim kvalifikacijama (<https://www.azoo.hr/o-nama/ustroj/sredisnji-ured-zagreb/odjel-za-predskolski-odgoj-i-osnovno-skolstvo/>). Sukladno Pravilniku o načinima u uvjetima napredovanja u struci i promicanju u položajna zvanja odgojitelja i stručnih suradnika dječjem vrtiću (1997) rad odgojitelja koji su se kandidirali za zvanje mentora pomno se promatra te vrednuje od strane ovlaštene osobe iz Ministarstva znanosti i obrazovanja te ravnatelja dječjeg vrtića. Stručno-pedagoški rad odgojitelja boduje se s najviše šest bodova. Prema navedenom Pravilniku elementi za vrednovanje uspješnosti u neposrednom odgojno-obrazovnom radu s djecom predškolske dobi su metodička kreativnost u odgojno-obrazovnom radu, primjenjivanje suvremenih oblika i metoda rada u odgojno-obrazovnom radu i korištenje suvremenih izvora spoznaja za poticanje djetetova općeg psihofizičkog razvoja. Postignuti rezultati u odgojno-obrazovnom radu s djecom i postignuti odgojno-obrazovni rezultati djece te njihova opća samostalnost i samostalno učenje, promicanje ljudskih prava, posebice prava djeteta i briga za zdrav okoliš, suradnja s odgojiteljima odnosno stručnim suradnicima, roditeljima te predstavnicima vrtićkog društvenog okruženja koji sudjeluju u poboljšanju kvalitete života predškolske djece. Neki od aktivnosti koje odgojiteljima donose bodove su: mentorstvo pripravnika do stručnog ispita, objavljivanje stručnih članaka u stručnom časopisu ili listu, prijevod priručnika i knjiga za uporabu u odgojno-obrazovnom radu, objavljeni istraživački rad iz struke, koji pridonosi unapređivanju odgojno-obrazovnog rada (Pravilnik o načinima u

uvjetima napredovanja u struci i promicanju u položajna zvanja odgojitelja i stručnih suradnika dječjem vrtiću, 1997). Člankom 14, već spomenutog Pravilnika navodi kako se postupak za napredovanje odgojitelja pokreće se od strane ovlaštene osobe iz Ministarstva (prosvjetno-pedagoški nadzornik) na prijedlog odgojitelja ili ravnatelja dječjeg vrtića. Odgojitelj mentor može postati odgojitelj s najmanje 6 godina radnog iskustva dok odgojitelj savjetnik mora imati minimalno 11 godina radnog iskustva u odgojno-obrazovnom radu.

2.3. Ispunjavanje pedagoške dokumentacije

Sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja predstavlja kompleksan ciklički sustav u kojem se svaka komponenta treba referirati na prošlu te unaprjeđivati iduću, a u konačnici činiti cjelinu i usklađenost. Odnosi, interakcije i aktivnosti koje se odvijaju unutar sustava odgoja i obrazovanja posjeduju zajedničku viziju i misiju, a to je (između ostalog) unaprjeđenje prakse te stvaranje kvalitetnog okruženja za svako dijete što se odnosi i na kreiranje aktivnosti sukladno djetetovim mogućnostima i interesima. Sukladno navedenom, sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja sadržava niz sustavnih aktivnosti kojima se bilježe kontinuirani procesi odgoja i obrazovanja djece u pojedinim skupinama kako individualno tako i grupno. Spomenute aktivnosti (koje koriste odgojiteljima kao podloga za vrednovanje vlastitog rada, ali i poboljšanje prakse, viđenje trenutnog razvoja položaja djeteta u njegovu trenutnom stanju te njegove interese) pronalazimo u različitim oblicima dokumentiranja. Prema Nacionalnom Kurikulumu (2015), pedagoška dokumentacija podrazumijeva „sustavno prikupljanje dokumentacije (etnografskih zapisa), koja omogućuje promatranje i bolje razumijevanje akcija djeteta, a time i osiguranje kvalitetnije potpore njegovu razvoju. Ona pridonosi kreiranju kulture uključenosti i dijaloga između svih sudionika u vrtiću“ (str. 45). Nacionalni Kurikulum (2015) navodi neke oblike dokumentacije koje se koriste u odgojno-obrazovnim ustanovama: individualni portfolio, zatim pisani ili verbalni izričaji djece kroz slike i crteže, glazbu, pokret te video snimke kao koristan oblik samorefleksije djece. Različiti oblici dokumentiranja odgojno-obrazovnog procesa uvelike pomaže kako u oblikovanju kurikuluma, tako i u sustavno praćenje razvoja djetetovih sposobnosti kako bi se osiguralo poticajno i kvalitetno okruženje djece u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Stacey (2015) pedagošku dokumentaciju opisuje kao govornu i vizualnu suradnju odgojitelja i djece tijekom procesa učenja. Već ranije spomenuti zakoni također uređuju i ovaj aspekt u sustavu odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi pa tako Bučević i Somalanji Tokić (2021) navode četiri glava zakonska okvira kojima se utvrđuju načini pedagoške

dokumentacije, a to su već navedeni Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Državni pedagoški standard ranog i predškolskog odgoja i naobrazbe te Pravilnik o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidenciji o djeci u dječjim vrtićima. Važno je naglasiti kako se dokumentacija koja spominje Nacionalni kurikulum, razlikuje od pedagoške dokumentacije koja se utvrđuje i propisuje Pravilnikom o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije djece u dječjim vrtićima, koja se temelji na Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (2022). Pravilnik o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije djece u dječjim vrtićima (2001) pedagošku dokumentaciju u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje čine:

matična knjiga djece, knjiga pedagoške dokumentacije odgojne skupine, imenik djece, ljetopis dječjih vrtića, godišnji plan i program odgojno-obrazovnog rada, godišnje izvješće o ostvarivanju plana i programa rada, program stručnog usavršavanja, dosje djeteta s posebnim potrebama i knjiga zapisnika. (čl. 1)

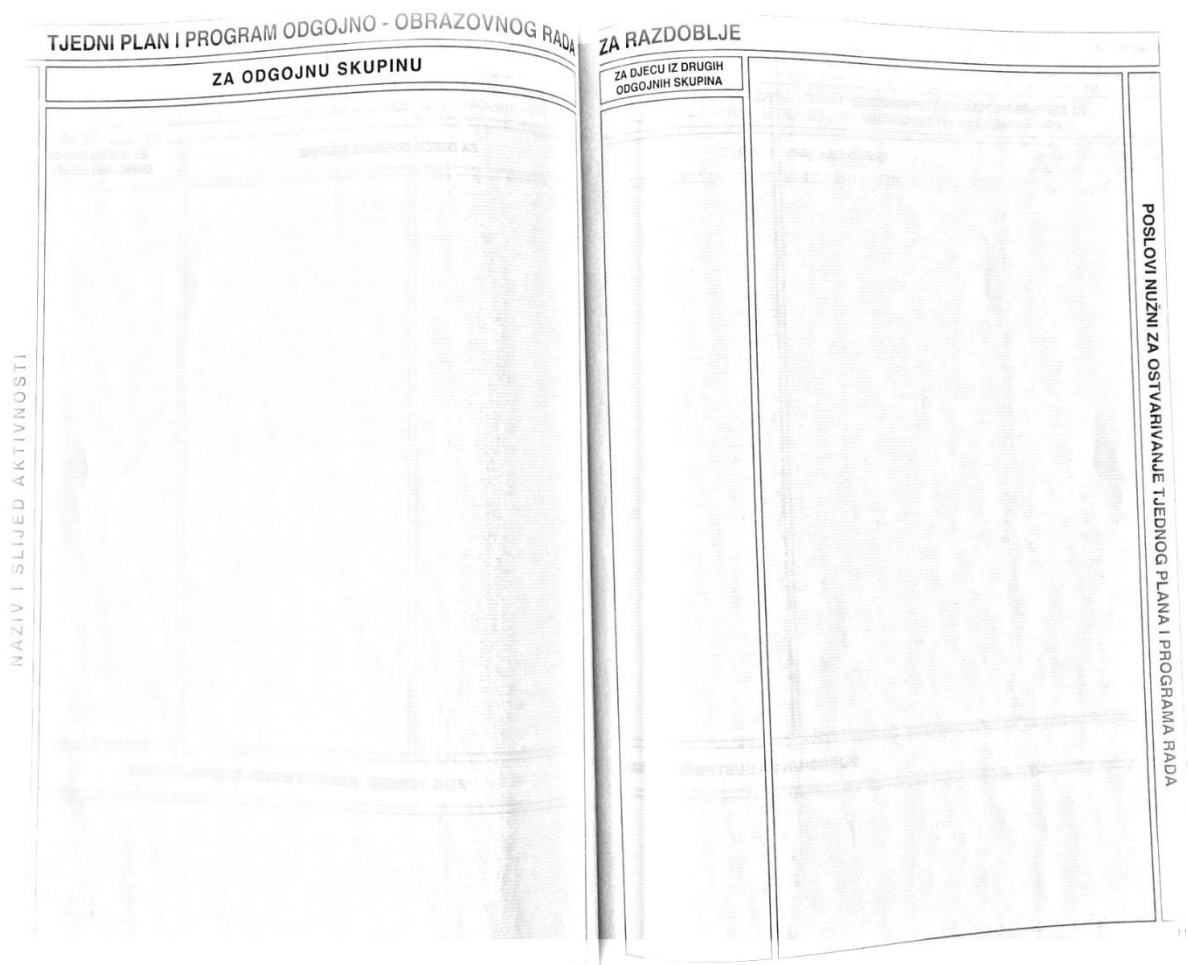
Podatci o djetetu (ime i prezime, dan, mjesec, godina i mjesto rođenja) te podatci o vrtiću nalaze se u matičnoj knjizi djeteta koja se vodi za svu djecu dječjeg vrtića. Imenik djece sadrži detaljnije razrađene podatke koji se nalaze unutar matične knjige djece i knjige pedagoške dokumentacije odnosno sadrži podatke o nazivu dječjeg vrtića i odgojne skupine, pedagoške godine, imenuje odgojitelje i ravnatelja, sadrži detaljnije podatke o djetetu (npr. zdravstveni karton, kronične bolesti i sl.) (Pravilnik o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije djece u dječjem vrtiću, 2001).

Fotografija 1. Knjiga pedagoške dokumentacije: Podaci o djetetu (1)

Redni broj Broj listične knjige	PODACI O DJETETU	PODACI O RODITELJIMA (SKRIBNKU)	
		MAJKA	OTAC
	(ime) (prezime) (nadnevak i mjesto rođenja) (adresa) (broj telefona / mobitela)	(ime i prezime majke) (zanimanje) (radno mjesto) (broj telefona / mobitela)	(ime i prezime oca) (zanimanje) (radno mjesto) (broj telefona / mobitela)
	(ime) (prezime) (nadnevak i mjesto rođenja) (adresa) (broj telefona / mobitela)	(ime i prezime majke) (zanimanje) (radno mjesto) (broj telefona / mobitela)	(ime i prezime oca) (zanimanje) (radno mjesto) (broj telefona / mobitela)
	(ime) (prezime) (nadnevak i mjesto rođenja) (adresa) (broj telefona / mobitela)	(ime i prezime majke) (zanimanje) (radno mjesto) (broj telefona / mobitela)	(ime i prezime oca) (zanimanje) (radno mjesto) (broj telefona / mobitela)
	(ime) (prezime) (nadnevak i mjesto rođenja) (adresa) (broj telefona / mobitela)	(ime i prezime majke) (zanimanje) (radno mjesto) (broj telefona / mobitela)	(ime i prezime oca) (zanimanje) (radno mjesto) (broj telefona / mobitela)
	(ime) (prezime) (nadnevak i mjesto rođenja) (adresa)	(ime i prezime majke) (zanimanje) (radno mjesto)	(ime i prezime oca) (zanimanje) (radno mjesto)

odgojno obrazovne skupine koje uključuju i rad s roditeljima, suradnju s članovima stručnog tima i sl. Orijentacijski plan temelj je za planiranje onih razvojnih zadataka s djecom, koje su poželjne za ostvariti kroz određeni period (mjesečni, dvomjesečni ili tromjesečni plan). Orijentacijski plan piše se po razvojnim područjima: tjelesni i psihomotorni razvoj, socio-emocionalni razvoj ličnosti, spoznajni razvoj i govor, izražavanje, komunikacija i stvaralaštvo. Tjedni plan i program piše se u petak nakon ili u ponedjeljak prije neposrednog rada te je ključno pratiti i odgovoriti na pitanja s kim, što, gdje, kako i čime?.

Fotografija 3. *Knjiga pedagoške dokumentacije: Tjedni plan i program*

Dnevnik rada može se pisati dan unaprijed ili prije samog neposrednog rada, a obavezno ga upisuju odgojitelji koji taj dan rade. U njega se upisuje ime i prezime odgojitelja, satnica, datum i broj djece u skupini.

Fotografija 4. Knjiga pedagoške dokumentacije: Dnevnik rada

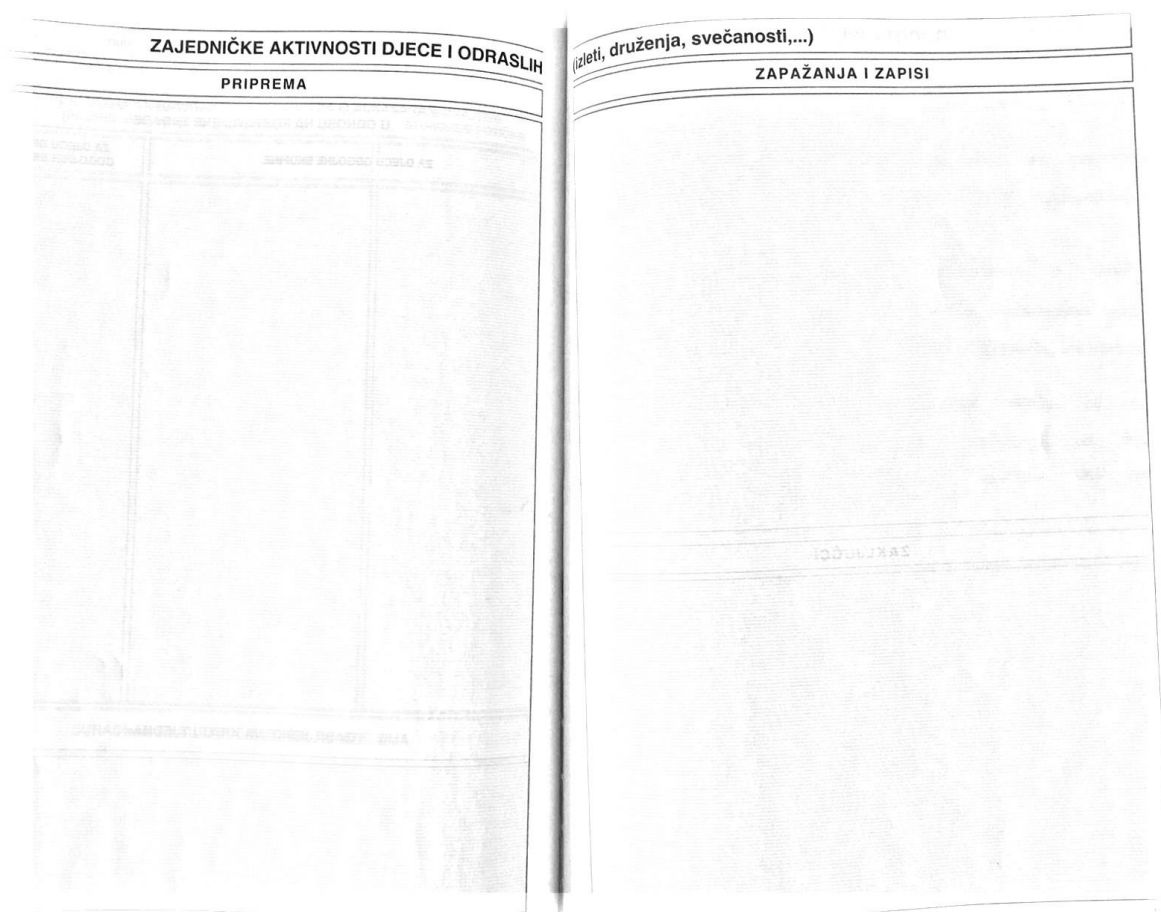
DNEVNIK RADA		Datum:	
		Broj djece:	
Ogojitelji: od do Ogojitelji: od do			
PLANIRANI POTICAJI ZA AKTIVNOSTI (individualne, skupne i zajedničke)	ISKORIŠTENI SITUACIJSKI POTICAJI	ZAPAZANJA O AKTIVNOSTIMA I PONAŠANJU DJECE U ODNOSU NA POSTAVLJENE ZADACE	
		ZA DJECU ODGOJNE SKUPINE	ZA DJECU DRUGIH ODGOJNIH SKUPINA
SURADNJA SA SUSTRUČNJACIMA		RODITELJIMA	

Godišnji plan i program za buduću pedagošku godinu razlikuje se od ustanove do ustanove, ali je sastavljen sukladno uputama Pravilnika. Prema Pravilniku o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije djece u dječjim vrtićima (2001) odgojitelji su dužni voditi knjigu zapisnika kojom navode informacije istaknute na sastancima upravnog vijeća, odgojiteljskih vijeća, internih stručnih aktiva i radnih dogovora, ali i roditeljskih sastanaka. Pedagoška dokumentacija u ovom obliku trebala bi biti isključivo u vlasništvu odgojno-obrazovnih ustanova. Opće uredbe o zaštiti podataka (2018) naglašavaju važnost zaštite prava djece.

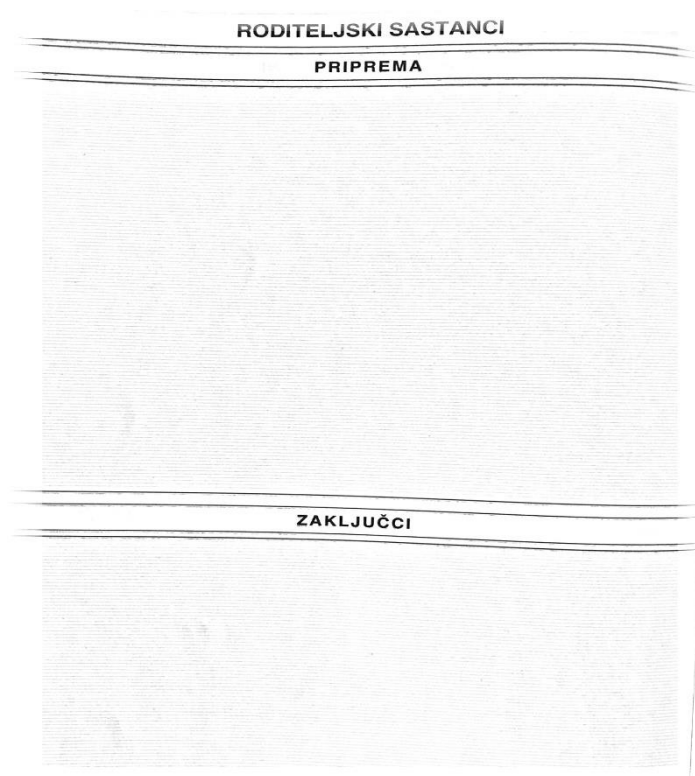
Djeca zaslužuju posebnu zaštitu u pogledu svojih osobnih podataka budući mogu biti manje svjesna rizika, posljedica i predmetnih zaštitnih mjera te svojih prava u vezi s obradom osobnih podataka. Takvo pravo na posebnu zaštitu trebalo bi se posebno odnositi na upotrebu osobnih podataka djece u svrhu marketinga ili stvaranja osobnih ili korisničkih

profila te prikupljanje osobnih podataka o djeci prilikom upotrebe usluga koje se izravno nude djetetu (. ...). (čl.38)

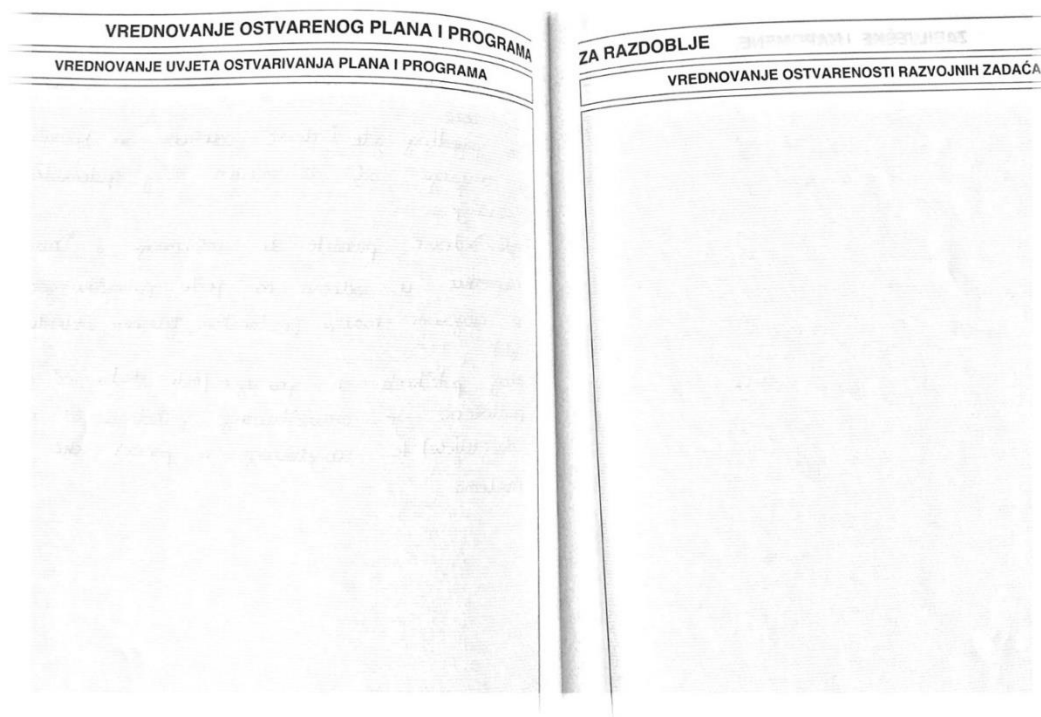
Fotografija 5. *Knjiga pedagoške dokumentacije: Zajedničke aktivnosti djece i odraslih*

Fotografija 6. *Knjiga pedagoške dokumentacije: Roditeljski sastavni*

Fotografija 7. *Knjiga pedagoške dokumentacije: Vrednovanje ostvarenog plana i programa*

3. Zakonski okviri

Odgojno-obrazovni proces smatra se višedimenzionalnim procesom koji je pod utjecajem globalnih, ekoloških, političkih i drugih čimbenika. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje te rad odgojitelja i drugih stručnih suradnika u dječjim vrtićima u Republici Hrvatskoj definiran je, uređen te realiziran brojnim zakonima, podzakonskim aktima te izmjenama i dopunama postojećih zakona i obrazovnih politika osnivača. Kako bi se što efikasnije obavljala djelatnost odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi od velike je važnosti i sama upućenost budućih i trenutnih odgojitelja te svih djelatnika u sustavu predškolskog odgoja i obrazovanja u navedene zakone. Odgojitelji i drugi odgojno-obrazovni stručnjaci pozivaju se, informiraju se, unaprjeđuju različitim Zakonima i Pravilnicima koje navodi Ministarstvo znanosti i obrazovanja na svojim mrežnim stranicama. To su ključni dokumenti, zakonski i podzakonski akti koji su odgovorni za kreiranje i djelovanje sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. U daljnjem tekstu navode se i objašnjavaju ključni zakonski okviri koji obvezuju odgojno-obrazovnu ustanovu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

3.1. Zakon o radu

Zakon o radu stupio je na snagu 2014. godine te u svojim 233 članaka spominje ključne komponente povezane s radom odgojitelja te funkcioniranjem sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Zakon o radu prvenstveno uređuje radne odnose u Republici Hrvatskoj kroz zasnivanje, ali i prestanak radnog odnosa, vrsti ugovora o radu, sadržaju ugovora o radu, definiraju se uvjeti zaštite života, zdravlja, privatnosti i prava radnika, ali i obaveza poslodavca kroz omogućavanje usavršavanja i dodatnog školovanja radnika, radno vrijeme radnika. Ranije spominjući pripravništvo Zakonom o radu uređuju se probni rad, obrazovanje i osposobljavanje za rad. Ovim zakonom također je uređen sustav plaća i naknade plaća (Zakon o radu, 2014). Člankom 131 Zakon o radu (2014) uređuju se ostvarivanje prava i obveza iz radnog odnosa kojima se održava integritet i dostojanstvo radnika. U daljnjim člancima istoimenog zakona, navode se pravo radnika na sudjelovanje u odlučivanju, ali i biranju kroz radničko vijeće. U dječjim vrtićima ulogu Radničkog vijeća obnaša Upravno vijeće koje upravlja dječjim vrtićem, a sastoji se od tri predstavnika osnivača, jednog odgojitelja i roditelja te jednog stručnog suradnika. Upravno vijeće dječjeg vrtića donosi važne odluke u radu dječjeg vrtića, a neke od njih su: odluka o objavi natječaja za zapošljavanje, prijedlog o zasnivanju radnog odnosa, osiguravanje uvjeta rada kojima će se zaštititi zdravlje i omogućiti redovan rad radnika i

boravak djece u dječjim vrtićima, odluku o isplati regresa, uz suglasnost osnivača odlučuje i o upisu djece i o mjerilima upisa (<https://vrtic-trnsko.zagreb.hr/default.aspx?id=79>). Zakonom o radu navode se i predstavnici radnika, ali i udruge radnika i poslodavaca. „Radnici imaju pravo, po svojem slobodnom izboru, utemeljiti sindikat te se u njega učlaniti, uz uvjete koji mogu biti propisani samo statutom ili pravilima toga sindikata“ (Zakon o radu, 2014, čl. 165). Zovko (2018) sindikat predstavlja kao udruhu radnika koja nastoji kolektivno zaštititi interese radnike kroz utjecaj na zakonodavna tijela i poslodavce. Sindikat nastoji spriječiti poslodavca da izmijeni uvjete rada.

Kolektivnim ugovorom uređuju se prava i obveze stranaka koje su sklopile taj ugovor, a može sadržavati i pravna pravila kojima se uređuje sklapanje, sadržaj i prestanak radnih odnosa, pitanja socijalnog osiguranja te druga pitanja iz radnog odnosa ili u vezi s radnim odnosom. (Zakon o radu, 2014, čl. 192)

Jedan od stavaka Zakona o radu također je i štrajk te rješavanje radnih sporova. Navodi se kako radi poslovnih interesa radnika, sindikati imaju pravo poziva na štrajk kako bi zaštitili gospodarske i socijalne interese radnika, ali i zbog sporova povezanih uz plaće i isplate plaća (Zakon o radu, 2014).

3.2. Pravilnik o radu dječjeg vrtića

Pravilnik o radu ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje trebao bi biti temelj unutarnjeg djelovanja i uređenja odnosa između odgojno-obrazovnih djelatnika i poslodavca, odnosno osnivača dječjeg vrtića. Njime se uređuju pitanja zasnivanja radnog odnosa, plaće radnika, organizacija rada, svi aspekti povezani s pripravnštvom i stručnim ispitom, radno vrijeme, godišnji i drugi odmori radnika i slično. Zakon o radu (2014) ističe:

Poslodavac koji zapošljava najmanje dvadeset radnika dužan je donijeti i objaviti pravilnik o radu kojim se uređuju plaće, organizacija rada, postupak i mjere za zaštitu dostojanstva radnika te mjere zaštite od diskriminacije i druga pitanja važna za radnike zaposlene kod toga poslodavca, ako ta pitanja nisu uređena kolektivnim ugovorom. (čl. 26)

3.3. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju

Sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te skrb o djeci predškolske dobi uređen je Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju koji datira iz 1997. godine, no s godinama biva izmjenjivana i nadopunjavana (NN 107/07, NN 94/13, NN 98/19, NN 57/22). „Predškolski odgoj obuhvaća programe odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi koja se ostvaruje u dječjim vrtićima“ (Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, 2022, čl. 1). U članku 61. istoimenog zakona naglašavaju se bitni aspekti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja a to su: osnivanje (i prestanak) rada dječjih vrtića, upravljanje dječjim vrtićima (osnivač, ravnatelj, upravno vijeće, sindikalna udruženja i sl.), načini organiziranja i obavljanje djelatnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, načini provođenja i vrste programa koji se provode unutar dječjih vrtića, upis djece u dječji vrtić, program predškole. Također se spominju djelatnosti povezane s odgojno-obrazovnim radnicima i ostalim djelatnicima dječjeg vrtića, zasnivanje i prestanak radnih odnosa unutar dječjih vrtića, odgojitelji pripravnici te stručno usavršavanje i napredovanje odgojitelja i stručnih suradnika u položajna zvanja (Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, 2022). Za spomenute djelatnosti većinom postoje posebni zakoni ili pravilnici koji ih detaljnije uređuju. Dva ključna zakonska okvira za rad predškolskih ustanova, a koja se spominju unutar Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (2022) su Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe te Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

3.4. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Temeljnim dokumentnom ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj kojim se ostvaruje odgoj i obrazovanje djece rane i predškolske dobi smatra se Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (u daljnjem tekstu Nacionalni kurikulum) nastao na temelju članka 15. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju, 2015. godine. Nacionalni kurikulum predstavlja službeni dokument kojim se određuju i naglašavaju polazišta, načela, vrijednosti i ciljevi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Nacionalni Kurikulum polazi od brojnih dokumenata, strategija, konvencija, znanstvenih studija, ali i primjera dobre prakse kojima se nastoji ukazati na raznolike mogućnosti, ali i postignuća sustava odgoja i obrazovanja kako u Republici Hrvatskoj tako i izvan nje. Navedene sastavnice čine povezanu cjelinu te okosnicu za izgradnju kvalitetnog sustava odgoja i obrazovanja kojem trebaju težiti ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanja. Kulturološki aspekti u kojima se vrtić nalazi potiču kreiranje specifičnih

vrijednosti, a kojima se ističe cjelokupni razvoj djeteta u vidu stvaranja temeljnih znanja, identiteta djeteta, osjećaja humanizma i tolerancije prema drugima u svojem okruženju, odgovornosti, autonomije te kreativnosti, a sve za osiguravanje dobrobiti svakog djeteta te poticanje cjelovitog razvoja (NKRPOO, 2015, str. 19). Usuglašavanje svih sastavnica Nacionalnog kurikuluma nazivaju se načelima. Četiri osnovna načela koja se spominju Nacionalnim kurikulumom su: fleksibilnost odgojno-obrazovnog procesa predškolskih ustanova, partnerski odnos ustanova sa roditeljima i širom društvenom zajednicom, te kontinuirano napredovanje sustava kroz učenje i unaprjeđenje prakse (NKRPOO, 2015). Temeljni cilj sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja jest osigurati opće dobro i kvalitetnu budućnost svakog djeteta kroz interdisciplinarnost i međudjelovanje unutar kvalitetne predškolske ustanove uz pomoć jednako kvalitetnih i stručnih odgojno-obrazovnih djelatnika (Odluka o donošenju Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015).

3.5. Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe

Predškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj realizira se Državnim pedagoškim standardom predškolskog odgoja i obrazovanja, koji prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju (2022) sadrži i detaljnije uređuje:

mjerila za broj djece u odgojnim skupinama, ustroj programa s obzirom na trajanje i namjenu, mjerila za broj odgojitelja, stručnih suradnika i ostalih radnika u dječjem vrtiću, mjerila za financiranje programa dječjih vrtića, materijalni i financijski uvjeti rada, predškolski odgoj i obrazovanje djece s posebnim potrebama (djece s teškoćama u razvoju i darovite djece), predškolski odgoj i obrazovanje djece hrvatskih građana u inozemstvu, pripadnika romske nacionalne manjine te ustroj predškole. (čl. 6)

Člancima 21. i 22. Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe (2008) navodi se kako su odgojno-obrazovne skupine unutar dječjih vrtića formirane prema dobi djece, vrsti te trajanju programa, ali i potrebama roditelja. Broj djece u najmlađim skupinama (13 - 18 mjeseca, odnosno 19 – 24 mjeseca) redovitog programa može uključivati 8 odnosno 12 djece, 14 odnosno 18 djece u dobi od 3 - 4 godine, te 20 odnosno 23 djece u dobi od 5 - 6 godina. U konačnici, broj djece u jednoj skupini ne smije prelaziti 25 (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, 2008). Broj djece u skupini može se razlikovati ako je unutar

skupine upisano jedno ili više djece s nekim oblikom i vrstom teškoće u razvoju. Ako se unutar skupine nalazi jedno dijete s lakim oblikom teškoće u razvoju, tada se broj djece u skupini umanjuje za dvoje, odnosno četvero ako je u skupini upisano dijete s težim oblikom teškoće u razvoju. Programi unutar ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje mogu biti redoviti, posebni, alternativni i programi javnih potreba. U posebne programe uvršteni su programi ranog učenja stranog jezika, glazbeni i likovni programi, zatim dramsko scenski i športski programi, ali i drugi, dok su „u alternativne odgojno-obrazovne programe uvrštena koncepcija Marije Montessori, Rudolfa Steinera, sestara Agazzi, Jurgena Zimmera, Reggio koncepcija i drugo“ (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, 2008, čl. 3). Predškolski odgoj djece s teškoćama u razvoju tkao i predškolski odgoj za darovitu djecu također je uređen Državnim pedagoškim standardom u kojem se navodi kako djeca s lakšim i težim teškoćama sudjeluju u redovnim i posebnim programima uz pomoć trećeg odgojitelja odnosno odgojitelja asistenta, a darovita djeca sudjeluju u posebnim programima kreiranim od strane psihologa unutar dječjeg vrtića. Broj odgojitelja unutar odgojno obrazovnih skupine također se detaljnije objašnjava: „s djecom jasličke dobi od šest mjeseci do navršene prve godine života (...) rade najmanje tri odgojitelja s petero djece“ (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, 2008, čl. 27). S obzirom na trajanje programa broj odgojitelja u skupini definiran je „3 sata – jedan odgojitelj s polovicom radnog vremena, 4 do 6 sati – jedan odgojitelj s punim radnim vremenom, 7 do 10 sati – dva odgojitelja s punim radnim vremenom“ (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, 2008, čl. 28).

3.6. Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole

U sklopu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja važno je spomenuti program predškole koji se propisuje Pravilnikom o sadržaju i trajanju programa predškole (2013) prema kojem se „propisuju sadržaji i trajanje programa predškole za svu djecu u godini dana prije polaska u osnovnu školu, kako za djecu koja su polaznici dječjega vrtića, tako i za djecu te dobi koja nisu polaznici dječjega vrtića.“ (Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole, 2013, čl. 1). U Republici Hrvatskoj obvezujuće je da djeca, godinu dana prije polaska u osnovnu školu, moraju proći program predškole kako bi unaprijedili i razvijali vlastite komunikacijske vještine, matematičke te motoričke kompetencije, stvaralačke, te spoznajne i druge kompetencije (Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole, 2014). Ustroj predškole također se spominju u člancima 16 - 20 Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe koji navodi kako se program predškole provodi 250 sati u razdoblju od 1. listopada

do 31. svibnja, a u odgojno-obrazovnoj skupini ne smije biti više od 20 djece u sklopu programa predškole, te članku 23a Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju. Predškolski programi ukomponirani su unutar redovitih programa dječjih vrtića prema Zakonu (2019).

Od drugih dokumenata važno je istaknuti Pravilnik o vrsti stručne spreme stručnih djelatnika te vrsti i stupnju stručne spreme ostalih djelatnika u dječjem vrtiću (1997). Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću (1997), Pravilnik o načinu i uvjetima napredovanja u struci i promicanju u položajna zvanja odgojitelja i stručni suradnika u dječjim vrtićima (2005), Pravilnik o načinu raspolaganja sredstvima državnog proračuna i mjerilima sufinanciranja programa predškolskog odgoja (1997), Pravilnik o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću (2001) i Pravilnik o obrascima zdravstvene dokumentacije djece predškolske dobi i evidencije u dječjem vrtiću (2009).

4. Zaštita prava odgojitelja

Temeljni zakon koji uređuje prava radnika unutar radnog odnosa i na koje su se odgojno-obrazovni djelatnici dužni referirati je Zakon o radu (2014).

Sukladno članku 7., poslodavac ima pravo pobliže odrediti mjesto i način obavljanja rada, poštujući pri tome prava i dostojanstvo radnika (. ...). Poslodavac je dužan osigurati radniku uvjete za rad na siguran način i na način koji ne ugrožava zdravlje radnika, u skladu s posebnim zakonom i drugim propisima.

Ovim zakonom također su uređeni osobni podatci, ali i načini pohrane osobnih podataka radnika koje je poslodavac zakonom zabranjen distribuirati u korist treće osobe (Zakon o radu, 2014). Prava odgojitelja koja se odnose na obrazovanje i stručna usavršavanja spomenuta su u članku 54 Zakona o radu te se navodi kako je poslodavac dužan omogućiti školovanje, osposobljavanje ili usavršavanje. Ostvarivanje prava i obaveza iz radnog odnosa, uređuje se od članka 133 do članka 139 Zakona o radu. „Postupak i mjere zaštite dostojanstva radnika od uznemiravanja i spolnog uznemiravanja uređuju se posebnim zakonom, kolektivnim ugovorom, sporazumom sklopljenim između radničkog vijeća i poslodavca ili pravilnikom o radu“ (Zakon o radu, 2014, čl. 134). Položaj te prava radnika (zdravstvena, ekonomska i zakonska prava) unutar neke organizacije nastoje zaštititi sindikalna udruženja. Sindikat radnika u predškolskom odgoju i obrazovanju u Republici Hrvatskoj naziva se SRPOOH. Cilj sindikata je predstavljati

radnike u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, pregovarati o plaćama u obrazovnom sektoru te štiti postojeća prava djelatnika. Uz SPOORH, na području cijele Republike Hrvatske osniva se niz udruga za odgojitelje kao što su „Udruga odgajatelja zagrebačkih dječjih vrtića“ i „SIDRO - odgojitelji u zaštiti prava djeteta u dječjem vrtiću“. Udruga SIDRO, između ostalog navodi kako zastupaju „(...) poštivanje odredbi Zakona o radu u cijelosti, sigurnost zapošljavanja odgojitelja, sustavno planiranje i provedbu programa obrazovanja, pripravničkog stažiranja i zapošljavanja“ (<http://udruga-sidro.hr/o-udruzi>) prema statutu udruge SIDRO (2021) i članka 9 „Udruga SIDRO osnovana je radi promicanja (...) zaštite prava nositelja odgojno – obrazovnog procesa u predškolskim ustanovama, odnosno odgojitelja te stručnih suradnika i drugih dionika odgojno – obrazovnog rada predškolskih ustanova (. ...).“ (Udruga SIDRO, 2021, str. 3, čl. 9).

Kompleksan i dinamičan sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj nedovoljno se proučava i istražuje. Za potrebe ovog diplomskog rada provedeno je istraživanje studenata diplomskih studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na visokim Sveučilištima u Republici Hrvatskoj o stavovima koji uključuju važnost poznavanja zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije.

5. Metodologija

5.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je ispitati stavove redovnih i izvanrednih studenata prve i druge godine diplomskih studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj o važnosti i razini poznavanja zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije, utvrditi postoje li razlike u poznavanju zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije između redovitih studenata u odnosu na izvanredne studente te utvrditi postoji li povezanost između razina upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije sa samoprocjenom kompetentnosti za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju.

5.2. Hipoteze istraživanja

Na temelju teorijske analize dostupne literature, postavljenog cilja te promišljenih zadaća postavljene se sljedeće hipoteze:

H₁: Izvanredni studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj u manjoj su mjeri upoznati sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje, za razliku od redovnih studenata.

H₂: Što su studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj slabije upoznati sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije, to se smatraju manje kompetentnima za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju.

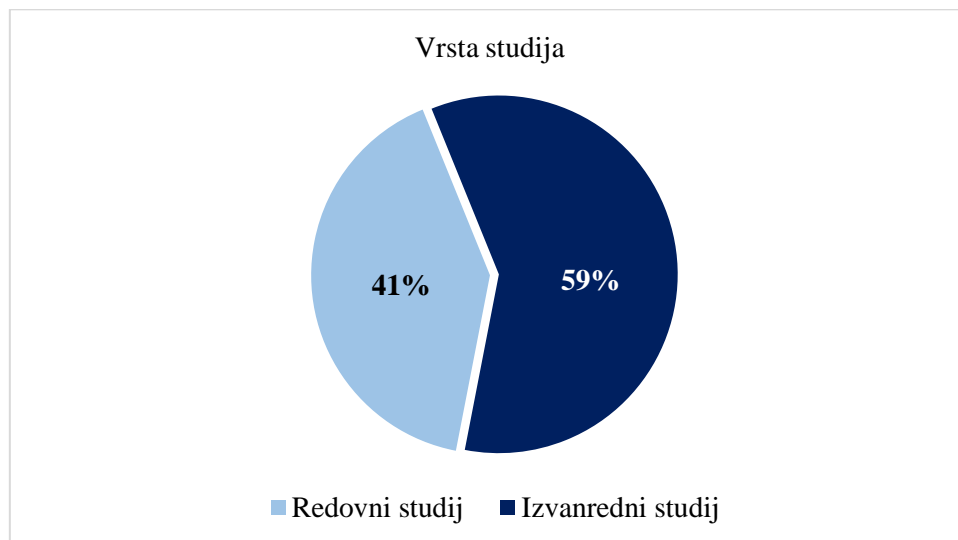
H₃: Ne postoji statistički značajna razlika u poznavanju zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije između redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

5.3. Uzorak

Istraživanje je provedeno od veljače do svibnja 2022. godine na uzorku od 125 redovnih i izvanrednih studenata prvih i drugih godina diplomskih studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na različitim Sveučilištima u Republici Hrvatskoj (Učiteljski fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Učiteljski fakultetu Sveučilišta u Rijeci, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, Odjel društveno-humanističkih znanosti Sveučilišta u Slavonskom Brodu te Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta u Osijeku). Socio-demografske karakteristike ispitanika obuhvatile su spolnu strukturu te vrstu i godinu studija. S obzirom na vrstu studija

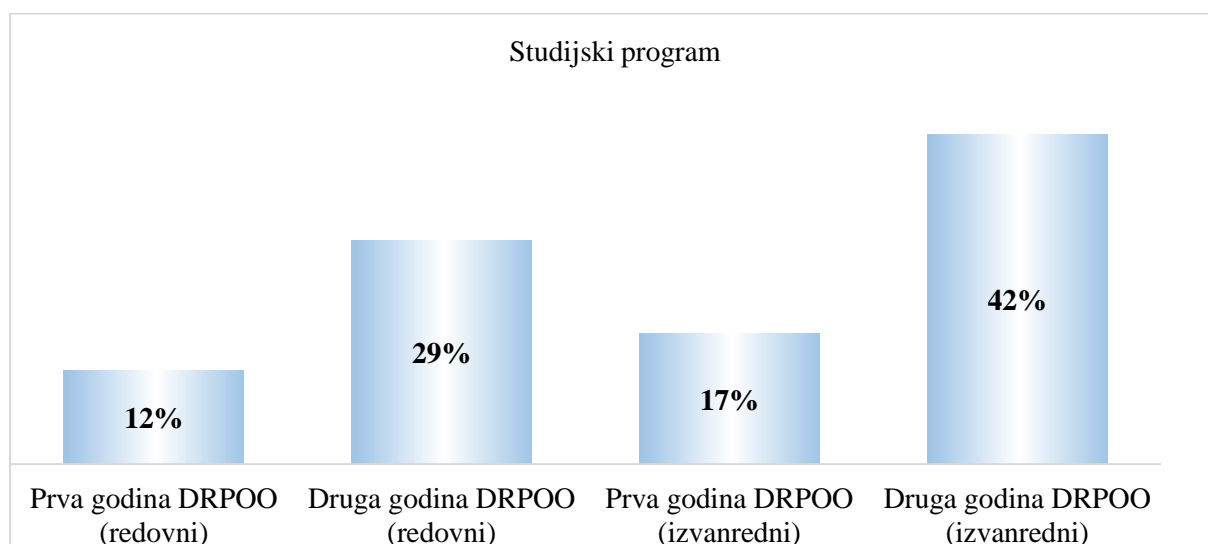
obuhvaćeno je 41% (n=51) redovnih studenata te 59% (n=74) izvanrednih studenata (Prikaz 1).

Prikaz 1. Vrsta studija

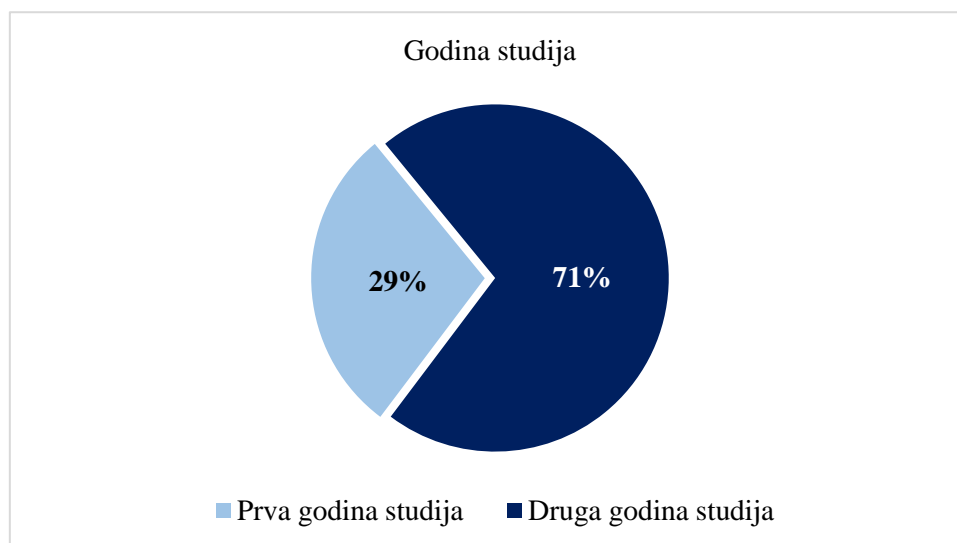
S obzirom na strukturu studijskih programa obuhvaćeno je 12% (n=15) redovnih studenata prve godine studija, 29% (n=36) redovnih studenata druge godine studija, 17% (n=21) izvanrednih studenata prve godine studija te 42% (n=53) izvanrednih studenata druge godine studija (Graf 1).

Graf 1. Postotak ispitanika s obzirom na studijski program

S obzirom na godinu studija uzorkom je obuhvaćeno 29% (n=36) studenata prve godine studija te 71% (n=89) studenata druge godine studija (Prikaz 2).

Prikaz 2. Godina studija

S obzirom na spolnu strukturu ispitanih uzorkom je obuhvaćeno 100% ispitanika ženskog spola (n = 125). Sudjelovanje u istraživanju bilo je anonimno i dobrovoljno.

5.4. Instrument

Istraživanje na temu „Stavovi studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o važnosti poznavanja zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije“ provedeno je u obliku online anketnog upitnika koji je izrađen u Google forms obrascu (<https://forms.gle/UapRJt23EYarPJM17>). Upitnik je konstruiran temeljem istraživanja suvremene i relevantne literature o istaknutoj temi (Domović, 2009; Brajković 2011; Gunc 2011; Fatović 2016 i dr.) te mrežnih stranica kao što je Eurydice (2019), Europska unija, AZOO ali i zakona i pravilnika propisanih Ministarstvom znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske (Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, Pravilnih o načinu i polaganju stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću i dr.). Upitnik je sastavljen od 15 pitanja. Upitnik sadrži pet pitanja otvorenog tipa u kojima se od ispitanika traži da ukratko, svojim riječima odgovore na postavljena pitanja. Osim pitanja otvorenog tipa u anketnom upitniku nalazilo se i deset pitanja zatvorenog tipa u kojima je sudionik mogao izabrati jedan i/ili više točnih odgovora u obliku padajućeg izbornika ili potvrdni okviru. Pitanja u upitniku grupirana su po svojevrsnim kategorijama. Početna pitanja konstruirana su kako bi se dobio uvid u opće znanje studenata diplomskih studija o zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije, drugim riječima poznaju li studenti zakone i pravilnike kojima se uređuje određeni aspekt sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (npr. obrasci pedagoške dokumentacije). Nadalje su

postavljena pitanja o poznavanju Agencije za znanost i obrazovanje (AZOO) te mogućnostima koje ona pruža za odgojitelje (npr. stručna usavršavanja). U drugoj polovici konstruiranog upitnika koristila su se kvantitativna mjerenja (uz pomoć Likertove skale), a mjerili su se stavovi studenata diplomskih studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o učestalosti susretanja s navedenim Zakonima i Pravilnicima kroz fakultetsko obrazovanje (od 1 „Nikada“ do 5 „Vrlo često“), kao i njihova procjena slaganja s određenim tvrdnjama (od 1: „U potpunosti se ne slažem“ do 5: „U potpunosti se slažem“). Za potrebe testiranja upitnika koristila se ordinalna (redosljedna) ljestvica koja je služila za razdjeljivanje odgovora (u ovom slučaju navedenih zakona i pravilnika) po stupnjevima (brojevima od 1 – 5). Ovom skalom prikazuje učestalost pojavljivanja nekog odgovora kod ispitanika.

5.5. Rezultati

Za potrebe testiranja prvo postavljene hipoteze (H_1) konstruiran je aditivni indeks razine upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije tijekom fakultetskog obrazovanja, na način da su za svakog ispitanika zbrojene vrijednosti sa svih pojedinačnih indikatora mjernog instrumenta namijenjenog mjerenju učestalosti susretanja sa devet zakona, podzakonskih akata i pravilnika vezanih za odgojiteljsku profesiju tijekom fakultetskog obrazovanja (Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Zakon o radu, Državni pedagoški standard ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, Zakon o ustanovama, Obiteljski zakon, Pravilnik o posebnim uvjetima i mjerilima ostvarivanja programa predškolskog odgoja, Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole, Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjim vrtićima), kojima je pridružena ordinalna ljestvica procjene. Teorijski raspon konstruiranog indeksa kreće se od 9 do 45, pri čemu niži skalni rezultat indicira manje učestalo susretanje sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje, dok viši skalni rezultat indicira učestalije susretanje sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje. Prilikom testiranja prvo postavljene hipoteze korišten je Mann Whitney U test za dva nezavisna uzorka, kojim je testirana statistička značajnost razlike u učestalosti susretanja sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje između redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Korišten je neparametrijski test s obzirom da u pod uzorku (dio ispitanih studenata koji se odnosio samo na redovne studente) redovnih studenata distribucija konstruiranog aditivnog

indeksa učestalosti susretanja sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije tijekom fakultetskog obrazovanja odstupa statistički značajno od normalne raspodjele ($D = 0,136$; $p = 0,019$; $D = 0,097$; $p = 0,082$). Rezultat testiranja statističke značajnosti razlika u učestalosti susretanja sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje između redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj (Tablica 1).

Tablica 1. *Rezultat testiranja statističke značajnosti razlika u učestalosti susretanja sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje između redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj*

<i>Indeks upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije tijekom fakultetskog obrazovanja</i>						
<i>Varijabla</i>	<i>Kategorije varijable</i>	<i>N</i>	<i>Srednji rang</i>	<i>MDN</i>	<i>M ± SD</i>	<i>Statistička značajnost razlike rangova</i>
<i>Vrsta studija</i>	<i>Redovni studij</i>	<i>51</i>	<i>76,19</i>	<i>23,00</i>	<i>23,02 ± 4,53</i>	<i>Mann-Whitney U = 1214,500</i>
	<i>Izvanredni studij</i>	<i>74</i>	<i>53,91</i>	<i>19,00</i>	<i>19,64 ± 5,70</i>	<i>Wilcoxon W = 3989,500</i>
						<i>Z = -3,386</i> <i>p = 0,001</i>

N = broj ispitanika; MDN = medijalna vrijednost; M = prosječna vrijednost, SD = standardna devijacija

Prema dobivenim rezultatima možemo zaključiti kako prvo postavljena hipoteza, po kojoj su izvanredni studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj u manjoj mjeri upoznati sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje, za razliku od redovnih studenata, koji su u većoj mjeri upoznati sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje, može biti prihvaćena.

Za potrebu testiranja drugo postavljene hipoteze (**H₂**) konstruirana su dva aditivna indeksa: razina upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije te indeks samo procijenjene kompetencije za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju. Pri tome, indeks razine upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije izračunat je na način da su za svakog ispitanika prebrojani točni odgovori sa četiri pitanja¹

¹ Znanje o zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije mjereno je sljedećim pitanjima: „Kojim je zakonom uređen sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj?“ koje je imalo jedan

kojima je mjereno znanje o zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije. S obzirom da je broj mogućih maksimalnih točnih odgovora na postavljena pitanja iznosio 14, teorijski raspon konstruiranog indeksa kreće se od 0 do 14, pri čemu manji skalni rezultat indicira nižu razinu upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije, dok veći skalni rezultat indicira višu razinu upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije. Indeks samo procijenjene kompetencije za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju izračunat je na način da su za svakog ispitanika zbrojene vrijednosti sa sedam pojedinačnih indikatora mjernog instrumenta namijenjenog mjerenju spremnosti na obavljanje odgojno obrazovne profesije,² kojima je pridružena ordinalna ljestvica procjene Likertova tipa od pet stupnjeva (od 1: „*U potpunosti se ne slažem*“ do 5: „*U potpunosti se slažem*“). Teorijski raspon konstruiranog indeksa kreće se od 7 do 35, pri čemu niži skalni rezultat indicira manji osjećaj kompetentnosti za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju, dok viši skalni rezultat indicira veći osjećaj kompetentnosti za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju. Prilikom testiranja drugo postavljene hipoteze korišten je Spearmanov rho koeficijent rang korelacije (neparametrijski test obzirom da distribucija obiju varijabli odstupaju statistički značajno od normalne raspodjele (Kolmogorov-Smirnov testovni statistik razine upoznatosti sa zakonskim

točan odgovor od ponuđenih šest; pitanjem „Koji zakonski okviri obvezuju ustanovu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj?“ s tri točna odgovora od ponuđenih sedam; pitanjem „Kojim se zakonom propisuju obrasci pedagoške dokumentacije u ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje?“ koje je imalo jedan točan odgovor od ponuđenih četiri te pitanjem „Od ponuđenih odgovora označite one oblike pedagoške dokumentacije za koje smatrate da ih je odgojitelj dužan popunjavati u ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje“ na kojem je svih devet ponuđenih dogovora bilo točno.

² Indeks kompetencije za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju izračunat je na temelju sljedećih sedam indikatora: „Smatram se dovoljno kompetentnim za rad u predškolskoj ustanovi s obzirom na znanje stečeno na Fakultetu“; „Na Fakultetu nisam dobila/o dovoljno stručnog znanja o svim Zakonskim okvirima koji obvezuju jednu odgojno obrazovnu ustanovu“; „Posjedujem dovoljno informacija o tome koje su moje zakonske obaveze u odgojno-obrazovnoj ustanovi.“; „Potrebna je dodatna edukacija budućih odgojitelja o Zakonima koji obvezuju odgojitelje te promiču njihova prava, ali i obveze“; „Na Fakultetu sam naučila/naučio kako se piše prijava za natječaj koji je objavila odgojno-obrazovna ustanova“; „Na Fakultetu nisam dobila/dobio dovoljno znanja o pripravnštvu te procesima koje su povezani s zadacima i obvezama odgojitelja pripravnika“; „Posjedujem dovoljno znanja o vrednovanju vlastitog rada kao budućeg odgojitelja“; pri čemu su čestice „Na Fakultetu nisam dobila/o dovoljno stručnog znanja o svim Zakonskim okvirima koji obvezuju jednu odgojno obrazovnu ustanovu“; „Potrebna je dodatna edukacija budućih odgojitelja o Zakonima koji obvezuju odgojitelje te promiču njihova prava, ali i obveze“ te „Na Fakultetu nisam dobila/dobio dovoljno znanja o pripravnštvu te procesima koje su povezani s zadacima i obvezama odgojitelja pripravnika“ rekodirane, obzirom da su bile suprotno verbalizirane od ostalih.

sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije = 0,111; $p = 0,001$; Kolmogorov-Smirnov testovni statistik indeksa samo procijenjene kompetencije za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju = 0,102; $p = 0,003$) kojim je testirana statistička značajnost povezanosti između razine upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije te indeksa samo procijenjene kompetencije za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju (Tablica 2).

Tablica 2. Spearmanov rho koeficijent korelacije između razine upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije te indeksa samo procijenjene kompetencije za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju

	<i>Razina upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije</i>	<i>Indeks samo procijenjene kompetencije za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju</i>
<i>Razina upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije</i>	1.00	0.04
<i>Indeks samo procijenjene kompetencije za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju</i>		1.00

*** $p < 0.001$; ** $p < 0.01$; * $p < 0.05$

Utvrđeno je kako razina upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije te indeks samo procijenjene kompetencije za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju nisu statistički značajno povezane varijable ($\rho = 0,040$; $p > 0,05$). Prema dobivenim rezultatima možemo zaključiti kako drugo postavljena hipoteza po kojoj se *studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj koji su slabije upoznati sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije smatraju manje kompetentnima za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju*, ne može biti prihvaćena.

Za potrebu testiranja treće postavljene hipoteze (H_3) korišten je Mann-Whitney U test je korišten neparametrijski test obzirom da u oba poduzorka distribucija konstruiranog indeksa razine upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije odstupa statistički značajno od normalne raspodjele (Kolmogorov-Smirnov testovni statistik u poduzorku redovnih studenata = 0,134; $p = 0,002$; Kolmogorov-Smirnov testovni statistik u poduzorku izvanrednih studenata = 0,138; $p = 0,001$) za dva nezavisna uzorka, kojim je testirana statistička značajnost razlike rezultata na indeksu razine upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije između redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Rezultat testiranja statističke

značajnosti razlika u razini upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije između redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj (Tablica 3).

Tablica 3. Rezultat testiranja statističke značajnosti razlika u razini upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije između redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj

<i>Indeks razine upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije</i>						
<i>Varijabla</i>	<i>Kategorije varijable</i>	<i>N</i>	<i>Srednji rang</i>	<i>MDN</i>	<i>M ± SD</i>	<i>Statistička značajnost razlike rangova</i>
<i>Vrsta studija</i>	<i>Redovni studij</i>	51	61,60	8,00	7,90 ± 1,89	<i>Mann-Whitney U</i> 1815,500
	<i>Izvanredni studij</i>	74	63,97	8,00	8,09 ± 2,34	<i>Wilcoxon W</i> 3141,500 <i>Z</i> -,363 <i>Asymp. Sig. (2-tailed)</i> ,717

N = broj ispitanika; MDN = medijalna vrijednost; M = prosječna vrijednost, SD = standardna devijacija

Utvrđeno je kako se redovni i izvanredni studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj ne razlikuju statistički značajno u razini upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije (Mann-Whitney U = 1815,500; p > 0,05). Prema dobivenim rezultatima treće postavljena hipoteza po kojoj *ne postoji značajna razlika u poznavanju zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije između redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj*, može biti prihvaćena

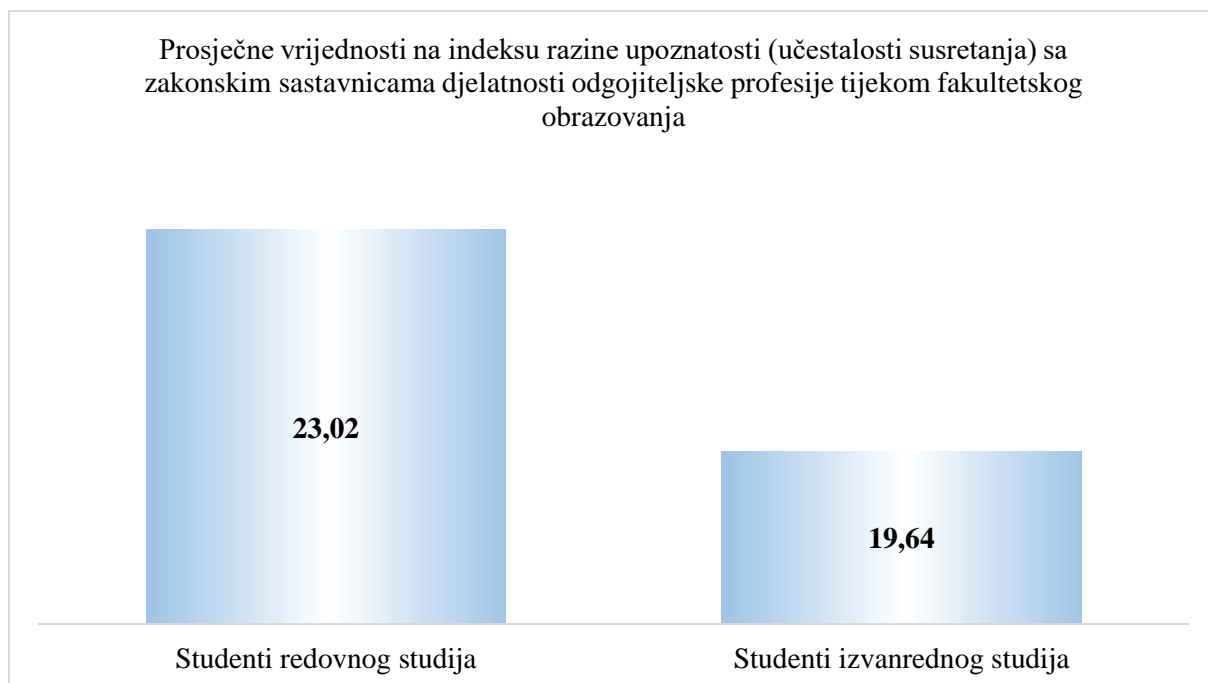
5.6. Rasprava

U Republici Hrvatskoj ne postoji velik broj istraživanja u čijem su fokusu izvanredni studiji/studenti i njihove specifičnosti u odnosu na redovite studije/studente. Mnogi strani autori svoja istraživanja, usmjerena ka razlikovanju studenata redovnih i izvanrednih studijskih programa, formiraju za potrebu uvida u „udio izvanrednih studenata u različitim tipovima studija, udjelu izvanrednih studenata koji rade i sl., dok su ispitivanja povezana s njihovim obrazovnim postignućima, iskustvima studiranja, razlozima upisa studija i sl. rijetka“ (Rogošić, 2018., str. 293).

Rezultatima testiranja prve hipoteze (**H₁**) utvrđeno je kako postoji statistički značajna razlika između redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj s obzirom na učestalost susretanja sa zakonskim sastavnicama djelatnosti

odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje (*Mann-Whitney* $U = 1214,500$; $p < 0,01$), pri čemu su se redovni studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja češće susretali sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje ($M \pm SD = 23,02 \pm 4,53$), dok su se izvanredni studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja rjeđe susretali sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje ($M \pm SD = 19,64 \pm 5,70$). S obzirom na različite izvedbene planove studiranja redovnih i izvanrednih studenata na različitim fakultetima mogli bismo zaključiti kako izvanredni studenti kroz turbulenciju studiranja i paralelnog rada vrlo često primaju neadekvatnu količinu i kvalitetu nastavnog sadržaja. Iako se može diskutirati i o tome na koji način studenti samostalno brinu o tome da nadoknade izostanak znanja stečenog na fakultetu kroz samostalan rad te jesu li uopće zainteresirani za samostalno istraživanje. Pokazatelji ukazuju na nezadovoljstvo studenata količinom znanja stečenog na fakultetu s obzirom na zakonske sastavnice djelatnosti odgojiteljske profesije (Graf 2).

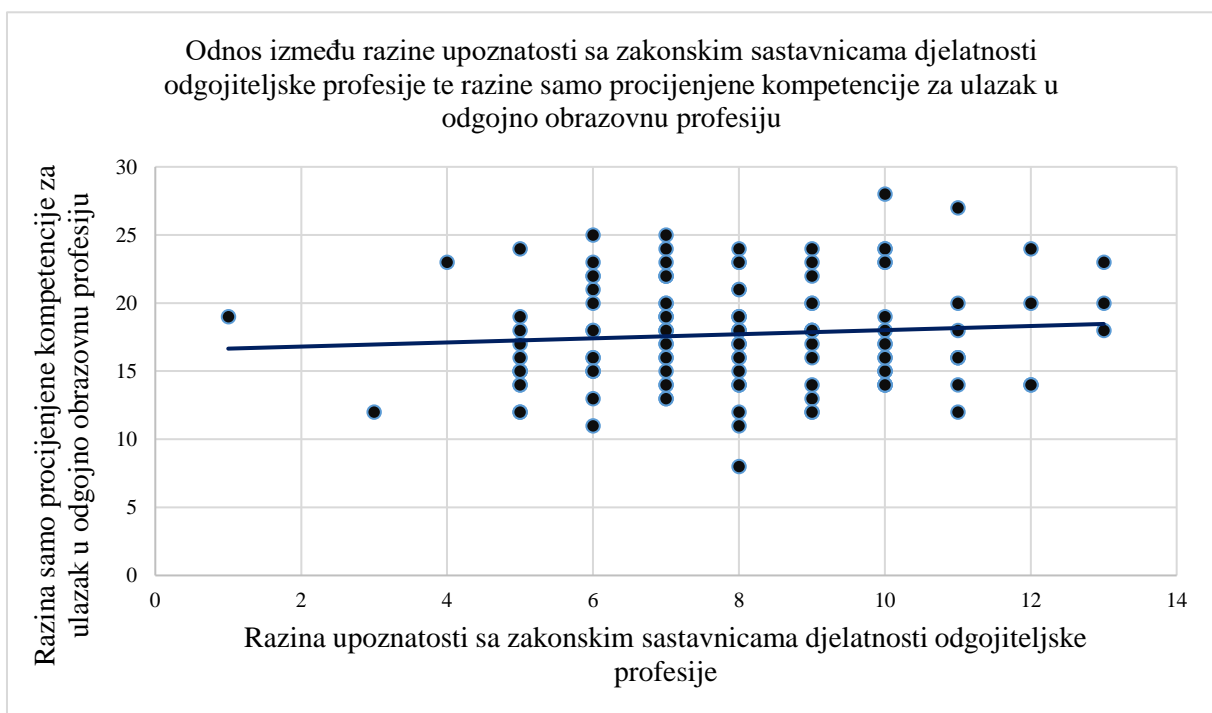
Graf 2. *Prosječne vrijednosti redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u RH na konstruktivnom aditivnom indeksu razine upoznatosti (učestalosti susretanja) sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije tijekom fakultetskog obrazovanja*

Prema rezultatima provedenog testa, u kontekstu samoprocjene usvojenosti specifičnih kompetencija, frekvencije rezultata pokazuju da testiranje druge hipoteze (H_2) ne iznenađuju s obzirom da su studenti sami procjenjivali vlastito znanje o zakonskim sastavnicama djelatnosti

odgojiteljske profesije, pri čemu oni koji i nisu dobro upoznati sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije toga ne moraju biti svjesni, ali ni vlastitog osjećaja kompetentnosti za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju. Utvrđeno je kako razina upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije te indeks samo procijenjene kompetencije za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju nisu statistički značajno povezane varijable ($\rho = 0,040$; $p > 0,05$) (Graf 3).

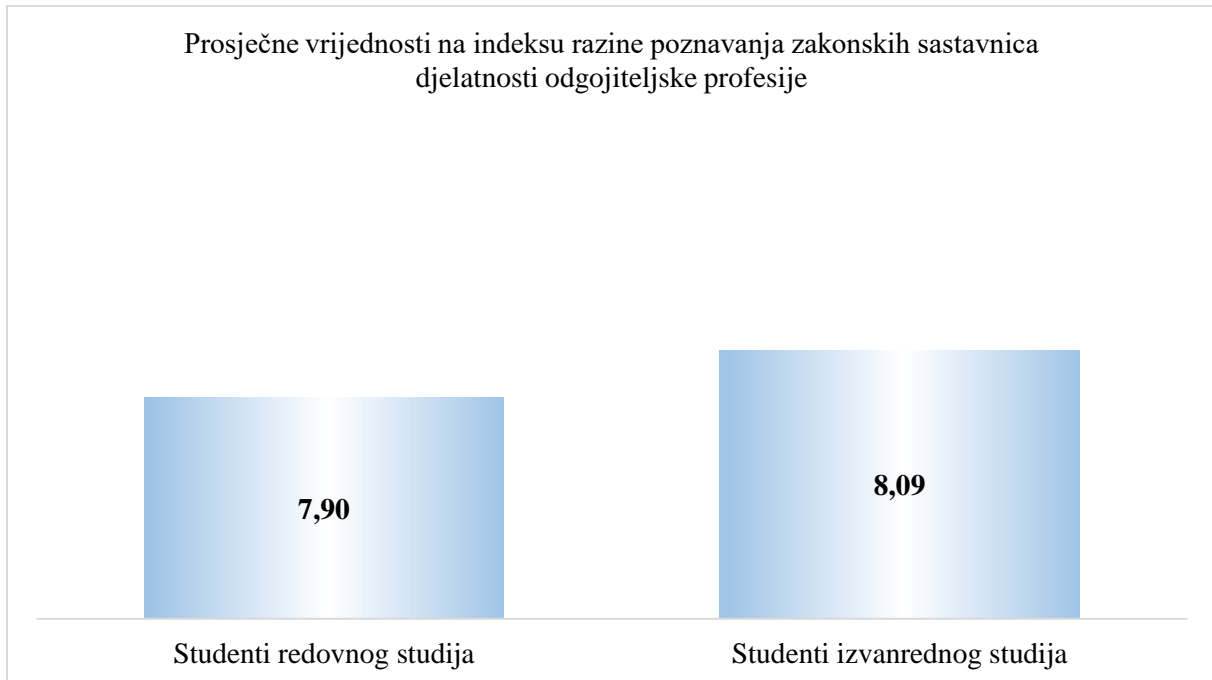
Graf 3. Linearna povezanost između razine upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije te razine samo procijenjene kompetencije za ulazak u odgojno obrazovnu profesiju

Prema rezultatima provedenog testa za potrebe ispitivanja treće hipoteze (H_3) utvrđeno je kako se redovni i izvanredni studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj ne razlikuju statistički značajno s obzirom na razinu upoznatosti sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije (Mann-Whitney $U = 1815,500$; $p > 0,05$). Navedeni rezultat potencijalno je objašnjiv radnim statusom redovnih i izvanrednih studenata, odnosno, većim udjelom onih koji još nisu na tržištu rada među redovnim studentima, te većim udjelom onih koji su već zaposleni među izvanrednim studentima. Samim time može se zaključiti kako su obje vrste studenata u jednakoj mjeri upoznate sa zakonskim sastavnicama djelatnosti odgojiteljske profesije, pri čemu su redovni studenti zakonske sastavnice djelatnosti odgojiteljske profesije u većoj mjeri naučili na fakultetu, tijekom školovanja, dok su izvanredni

studenti zakonske sastavnice djelatnosti odgojiteljske profesije u većoj mjeri naučili tijekom samoga rada, odnosno, tijekom obavljanja djelatnosti odgojiteljske profesije (Graf 4).

Graf 4. *Prosječne vrijednosti redovnih i izvanrednih studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj na konstruiranom indeksu razine poznavanja zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije*

Zaključak

Prilikom studiranja na diplomskom studiju ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja studente se nedovoljno upoznaje s realnim stanjem u odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske posebno kada su u pitanju nacionalni dokumenti koji su ogledalo sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Cilj studija trebao bi biti osnaživanje mladih ljudi koji su kompetentni i spremni koristiti postojeća znanja u području prakse, teorije i istraživanja i sudjelovati kao kvalitetni pojedinci u oblikovanju, implementaciji i mijenjanju odgojno-obrazovne politike. Na osnovi stečenog znanja i provedene prakse tijekom studija, studenti bi trebali moći promišljati o aktualnom stanju sustava za odgoj i obrazovanje, na državnoj razini, kako bi u konačnici omogućuje svim studentima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja da budu ključni akteri u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Akteri u odgojno-donose utemeljene, jasne stavove o odgoju i obrazovanju na temelju jasnih dokumenata koji postoje. Studijske programe nužno je uskladiti s europskim trendovima. Odgojno-obrazovni sustav trebao bi podjednako raditi na obrazovanju, koje pridonosi razvoju vještina i znanja koja su se percipirala kao akademska postignuća, te odgoju koji doprinosi našem osobnom razvoju (uvažavanju različitosti, osjećajem ugode, zadovoljstvo samim sobom i slično). Potpuni fokus u našem sustavu je na paradigmi akademskog postignuća. Naš odgojno-obrazovni sustav u potpunosti je usmjeren na to koliko smo uspješni. Temeljem analiza istraživanja stanja u Hrvatskoj, trebamo tragati za tim što se treba promijeniti da bi se unaprijedio život mladih, učenika, studenata i onda formirati strateške dokumente. Nakon što smo ih formirali trebamo usmjeravati obrazovanje i usavršavanje učitelja i odgojitelja u skladu s tim prioritetom. Ti su prioriteti zacrtani međunarodnim i europskim dokumentima i standardima koji su vrlo jasno postavljeni i koji se temelje na istraživanju i na praksi. Rezultate dobivene iz postavljenog upitnika o stavovima studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o poznavanju zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije također se vrlo lako može povezati s teorijom te se postavlja pitanje „Jesu li razlike u izvedbenim planovima studiranja izvanrednih i redovnih studenata jedna od razina koje znatno utječu na razliku između kvalitete i količine kompetencija koje stječu redovni i kompetencija koje stječu izvanredni studenti?“. Znanje studenata o poznavanju zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije individualna je i uključuje različite faktore. Samoprocjena znanja vrlo često može biti veća od onoga što student zapravo zna. Također neki studenti imaju potrebu samostalno proučavati dodatne izvore i literature te tako povećati svoje znanje o zakonima, pravilnicima i drugim što regulira odgojiteljsku profesiju. Provedenim upitnikom dobiven je uvid u razmišljanja studenata

diplomskih studija ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja o uključivanju zakonskih sastavnica djelatnosti odgojiteljske profesije kroz fakultetsko obrazovanje unutar studijskih programa, bolju upućenost u značaj zakona za struku te isticanjem zakona kao glavnih kreatora ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Studenti su odgovorima na postavljena pitanja isticali potrebu za boljom upućenosti u:

„Nacionalnom kurikulumu, zakonu o radu, zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju.“

„Zakonima koji nas obvezuju i štite u odgojiteljskom poslu.“

„Pripravništvu, o zakonu o radu, o plaćama odgojitelja i iščitavanju vlastitih platnih lista.“

„Pripravništvu i općenito o zakonskim okvirima predškolske ustanove i što sve spada pod to.“

„Naučiti nas pisati prijavu za natječaj, pripremiti nas za polaganje stručnog ispita.“

„Voljela bih da se na fakultetu više učilo o konkretnim stvarima kao što su vođenje pedagoške dokumentacije, suradnja s roditeljima, rad s djecom s teškoćama u razvoju.“

Sukladno dobivenim odgovorima pokazuje se potreba studenata za boljim upoznavanjem s pripravnničkim stažem, samoj praksi, ispunjavanju pedagoške dokumentacije, radu s roditeljima, održavanju roditeljskih sastanaka i slično.

„Mislim da se na fakultetu treba isprintati i studentima pokazati sva dokumentacija i zakoni, raditi različite vježbe prilikom kojih moramo koristiti iste. Doslovno prikazati jedan dan na poslu. Naučiti nas sve o pripravništvu. Smatram da se nijedan student do prvog radnog dana nije susreo sa "žutom knjigom" i da ih pola ne zna kako se ona zapravo zove. Na stručnim ispitima se vrijeđaju studenti zbog neznanja o zvanju dokumentacije s kojom rade. Uz to, istu dokumentaciju ne ispunjavaju pravilno. Svaki seminar bi trebao biti vježbanje, prolaženje kroz različite situacije prilikom kojih bi određeno znanje o zakoni i pravilnicima pomoglo u radu. Nikad nas nisu učili o postupcima prilikom kriznih situacija u vrtiću ; koga zovemo, kada je ispravno kontaktirati centar, tko o tome odlučuje, kome da se obratimo? Ali zato kineziologiju kao predmet imamo svih 5 godina studiranja dok ne poznajemo ključne osnove rada. Nacionalni kurikulum smo koristili na raznim kolegijima, svejedno nedovoljno. Očito ćemo sve naučiti tek kad se zaposlimo“

Iz svega navedenog, razvidno je da studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja imaju potrebu upoznati se sa sadržajima i izazovima koji ih očekuju kroz buduću praksu i prije odlaska u sustav. Naglašava se potreba za upoznavanjem obaveza koje su odgojitelji dužni ispuniti u

neposrednom radu u odgojno-obrazovnoj ustanovi kao što su ispunjavanje knjige pedagoške dokumentacije, stručna usavršavanja u što treba svrstati i cjeloživotno učenje i profesionalno usavršavanje, ali i roditeljske sastanke te suradnju s roditeljima. Potrebno je priložiti zakone i pravilnike koji omogućuju odgojiteljima zaštitu od bilo kojeg oblika diskriminacije u sustavu ili ne etičnog djelovanja sustava. Nadalje, valja sustavno obnavljati studijske programe i sadržaje koji se na njima provode kako bi se pratili trenutni trendovi u odgoju i obrazovanju te kako bi se osvijestila potreba za provođenjem kvalitetne prakse. Nužno je buduće odgojitelje dodatno educirati o potrebi kolektivnog djelovanja, suradnji i timskom radu. Kolegiji kao što su Zaštita prava i dostojanstva učitelja i odgojitelja, Obrazovna politika i rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Samovrednovanje i razvoj predškolske ustanove te Organizacija i menadžment predškolske ustanove samo su neki od kolegija koji uvelike pridonose rasvjetljavanju navedene tematike, no ovom problemu bi se trebalo sustavnije posvetiti.

Literatura

1. Alajbeg, N. (2021). *Spremnost odgojitelja na profesionalni razvoj i stručno usavršavanje* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:435602>
2. Domović, V. (2009). Bolonjski proces i promjene u inicijalnom obrazovanju učitelja i nastavnika. U: Vizek Vidović, V.(ur.), *Planiranje kurikuluma usmjerenoga na kompetencije u obrazovanju učitelja i nastavnika*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 9-17.
3. Ilibašić, G. (2021). *Poštivanje dječjih prava u kontekstu dječjih vrtića* (Završni rad). Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:410475>
4. Mitar, I. (2021). *Profesionalni razvoj odgojitelja kao čimbenik odgojno-obrazovne ustanove* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:980072>
5. Stacey, Susan. (2015). *Pedagogical documentation in early childhood: sharing children's learning and teachers' thinking*. Preuzeto s: <https://book4you.org/book/6011832/530ae7>
6. Šitum, I. (2018). *Obračun plaća u sustavu odgoja i obrazovanja* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:181898>
7. Zovko, V. (2018). *Menadžment: poslovanje u digitalnom svijetu*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb: Sveučilišna tiskara.

Članci iz časopisa

1. Brajković, S. (2011). Mapa profesionalnog razvoja. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17(64), 18-21. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124355>
2. Bučević, P. i Somolanji Tokić, I. (2021). Pedagoška dokumentacija i zakonodavni okvir ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. *Školski vjesnik*, 70(1), 227-250. Preuzeto s <https://doi.org/10.38003/sv.70.1.7>
3. Fatović, M. (2016). Profesija i profesionalni razvoj odgojitelja. *Školski vjesnik*, 65(4), 623-638. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/178260>

4. Gunc, Z. (2011). Stažiranje – korak do stručnosti. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17(64), 11-13. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124352>
5. Pintarić, B. (2011). Pripravnici u akciji. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17(64), 22-24. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124357>
6. Rogošić, S. (2018). Izvanredni i redoviti studenti: razlike u socio-demografskim karakteristikama, obrazovnim postignućima i iskustvu studiranja. *Napredak*, 159(3), 291-307. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/223375>
7. Skočić Mihić, S., Blanuša Trošel, D. i Katić, V. (2015). Odgojitelji predškolske djece i savjetodavni rad s roditeljima. *Napredak*, 156(4), 385-400. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/166207>
8. Vidović, T. (2011). Brinimo o pripravnicima. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17(64), 14-15. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124353>

Online izvori

1. Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe. Narodne novine, br. 63/2008. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html
2. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Narodne novine, br. 5/2015. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.html
3. Odluka o donošenju nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Narodne novine, br. 5/2015. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.html
4. Statut Udruge SIDRO – odgojitelji u zaštiti prava djeteta u dječjim vrtićima. (2021). Preuzeto s: <http://udruga-sidro.hr/dokumenti>
5. Pravilnik o načinu i uvjetima napredovanja u struci i promicanju u položajna zvanja odgojitelja i stručnih suradnika u dječjim vrtićima. Narodne novine, br. 133/1997. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_12_133_1926.html

6. Pravilnik o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću. Narodne novine, br. 83/2001. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_09_83_1422.html
7. Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole. Narodne novine, br. 107/2014. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_09_107_2081.html
8. Pravilnik o vrsti stručne spreme stručnih djelatnika te vrsti i stupnju stručne spreme ostalih djelatnika u dječjem vrtiću. Narodne novine, br. 133/1997, 94/2013. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/1997_12_133_1927.html
9. Pravilnik o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada Dječjeg vrtića „Trnsko“. (1991). Preuzeto s: <https://vrtic-trnsko.zagreb.hr/default.aspx?id=148>
10. Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću. Narodne novine, br. 10/1997. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_12_133_1925.html
11. Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece. (1991). Preuzeto s: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Dokumenti-ZakonskiPodzakonski-Akti/Predskolski/Programsko%20usmjerenje%20odgoja%20i%20obrazovanja%20pred%C5%A1kolske%20djece%20-%20Glasnik%20Ministarstva%20kulture%20i%20prosvjete%20RH%207-8-1991.pdf>
12. Temeljni kolektivni ugovor za službenike i namjesnike u javnim službama. Narodne novine, br. 128/2017. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_05_56_800.html
13. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju. Narodne novine, br. 10/1997, 107/2007, 94/2013, 98/2019, 57/2022 Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju>
14. Zakon o radu. Narodne novine, br. 93/2014. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_07_93_1872.html

15. Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. Narodne novine br. 94/2013, 139/2013. Preuzeto s <https://www.zakon.hr/z/320/Zakon-o-znanstvenoj-djelatnosti-i-visokom-obrazovanju>

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručan potpis studenta)